

Gentænkningen af en længselsfuld drøm om øen

*En økokritisk analyse af den litterære bearbejdning
af turismens fremstilling af Færøerne*

(Billede af Saksun, jf. side 1 i bilag 2).

Helena Lamhauge-Mortensen (wdv139) | Litteraturvidenskab | Københavns
Universitet | 2021 | Speciale | Antal tegn: 136.696 | Vejleder: Agus Djaja Soewarta

Abstract

In 2013 the Faroese tourist office Visit Faroe Islands launched a promotional campaign describing the island destination as untouched, unspoiled and unbelievable. A well-known island description, also echoing the phrase: "No man is an island" by English poet John Donne (1572-1631). However, many island nations are much less isolated than these tourist slogans might claim. The Faroe Islands have experienced a significant growth in numbers of visitors in the years following the promotional campaign release. In this paper, based on aspects of island studies, primarily on postcolonial theory, tourism studies, geography, ecocriticism, and culture theory, I attempt to explain the commercial presentation of the island destination. By focusing on the Faroe Islands and bringing in contemporary literature that depicts the islands as a country that is neither untouched nor unspoiled, I engage in an ecocritical analysis of the colonial and continental gaze on the island.

Written descriptions of the Faroe Islands have historically been defined by an outsider perspective. A growing fishing industry and autonomy throughout the 20th century represent a shift when Danish-Faroese authors such as William Heinesen (1900-1991) and Jørgen-Frantz Jacobsen (1900-1938) describe the Faroe Islands as simultaneously distant as well as modern and centrally located relative to the outside world. This paper argues that the contemporary works, *Bølger over det høje græs* (2020) by Rúni Weihe (1985) and *Ø* (2016) by Siri Ranva Hjelm Jacobsen (1980) illustrate the arrival of a new and growing industry that changes the imagination of the island society once more; the tourism industry. Through the narrator's consciousness of the island gaze due to the visible tourism in the Faroes, these contemporary works showcase a technical and scientific approach to the depiction of the island and hereby expose that in fact no island is an island; meaning that the island is a social construction.

Indholdsfortegnelse

Abstract	2
Indledning	4
Kapitel 1	8
Længslen efter den isolerede ø	8
Et kolonial-kontinentalt blik på øen	10
Et turistblik på øen	14
Et litterært blik på øen	20
<i>Konkluderende bemærkninger</i>	26
Kapitel 2	28
Varegørelsen af den færøske natur	28
Turismen vækker en lokal stolthed og efterfølgende kritik	31
Litteraturen gentænker den færøske natur	34
<i>Konkluderende bemærkninger</i>	38
Kapitel 3	40
Opgøret med længslen og varegørelsen	40
En faglig skildring af Færøerne	44
Et litterært bud på en kortlægning af øen	48
<i>Konkluderende bemærkninger</i>	51
Konklusion	53
Litteraturliste	56

Indledning

I 1624 skrev den engelske digter John Donne (1572-1631) den følgende frase: ”No man is an island, intire of it selfe” (Baldacchino 9). Denne frase er med tiden blevet til en velkendt kendsgerning, der fortæller os, at intet menneske er for sig selv eller isoleret i modsætning til øen. I bogen *The Routledge International Handbook of Island Studies - A World of Islands* (2018) gør professor i øgeografi Stephen A. Royle og professor i østudier Laurie Brinklow imidlertid rede for, at øen på trods af sine isolerede betingelser på samme vis som mennesket er forbundet med omverdenen i kraft af de voksende transportmuligheder og internettet, der i dag forbinder øen med resten af verden (ibid. 9). En videokampagne fra 2013, som promoverer ølandet Færøerne som et turistmål, opretholder i denne sammenhæng forestillingen om den isolerede ø inden for en nyere kommerciel kontekst (”Unspoiled, unexplored, unbelievable” 2013). Videoen kaldes ”Unspoiled, unexplored, unbelievable” og er produceret af det færøske turistkontor Visit Faroe Islands – herfra VFI – som med ordene uberørt, uopdaget og utroligt reflekterer en fremstilling af øen som en isoleret enhed. Antallet af turister på Færøerne har siden kampagnen været stigende (”Menna og varðveita” 7), og i den litteraturgeografiske antologi *Radierende felter - Prosaens litterære laboratorium* (2021) skriver professor i nordisk litteratur Bergur Rønne Moberg, at dette skyldes en blanding af, at kolde øer i det seneste årti er blevet populære turistattraktioner, og at den færøske turisme i denne tid har prioriteret at markedsføre Færøerne som en unik turistdestination (Moberg A 201). Den succesfulde fremstilling af Færøerne som et uberørt og uopdaget øland tyder således på, at skildringen af den isolerede ø kan udgøre en gennemtænkt brandingstrategi og lægge grobund for en økonomi på Færøerne, der baserer sig på turismen.

VFI’s fremstilling af Færøerne og dens efterfølgende indflydelse på turismen i landet vakte en undren i mig over de indvirkninger som fremstillingerne af et sted og samfund kan have på stedet og samfundets reelle samt forestillede betingelser. Udfaldet af denne undren blev til denne specialeafhandlings undersøgelse af øen og dens tilknyttede forestillinger. Inden jeg beretter om opgavens problemstilling, gør jeg hermed rede for, at denne undersøgelse af ø-forestillinger træder ind i østudiets teoretiske kontekst, som omfatter forskelligartede studier, der i denne opgave består af postkolonial teori, turismestudier, geografi, kulturteori, økokritik og litterære analyser (Kapstein xxi) (Moberg A 207). Teoretisk indgår opgaven således i et voksende multidisciplinært forskningsfelt på samme vis som værket *Postcolonial Nations, Islands, and Tourism – Reading Real and Imagined Spaces* (2017) af professor i litteraturvidenskab Helen Kapstein og *The*

Routledge International Handbook of Island Studies: A World of Islands (2018) med professor i sociologi Godfrey Baldacchino som redaktør. Disse værker udgør i denne sammenhæng også et fundament for den følgende opgaves tilgang til de tværfaglige østudier. I henhold til turismestudiet inddrager jeg hovedsageligt *The Tourist Gaze 3.0* (2011) af professor i økonomi og sociologi John Urry og professor i geografi Jonas Larsen. Opgavens økokritiske perspektiv ledsages af bogen *Ecology Without Nature – Rethinking Environmental Aesthetics* (2007) af professor i filosofi Timothy Morton, og til den litterære kobling mellem turismen og øen anvender jeg tidligere nævnte Bergur Rønne Moberg med værkerne *Radierende felter* (2021) samt *Denmark and The New North Atlantic – Narratives and Memories in a Former Empire* (2020). Jeg inddrager derudover andre tekster, som jeg præsenterer løbende i opgaven og som også ses i litteraturlisten.

Østudiet tager alskens discipliner i brug, da øen i længere tid har vist sig at udgøre en analytisk indfaldsvinkel til forskellige studier. Inden for naturvidenskaben er eksempler på dette blandt andet det biogeografiske studie til *On the Origin of the Species* (1859), som naturforsker og geolog Charles Darwin (1809-1882) udførte på Galapagosøerne, og det neurologiske feltstudie på Pingelap-øerne, som neurolog Oliver Sacks (1933-2015) skrev om i *The Island of the Colorblind* (1997) (Kapstein xxiii). Inden for de humanistiske studier har litteraturteoretiker Susan Stewart (1952-) på samme vis brugt øen som et model for litteraturanalyser, og det har historiker Benedict Anderson (1936-2015) også gjort i sin redegørelse for nationalisme i *Imagined Communities* (1983) (ibid. xxiii). I afrundingen af dette oprids retter jeg blikket imod litteraturen, som på lignende vis har brugt øen som indfaldsvinkel til fortællinger i lang tid. Det vidner blandt andet disse ø-skildringer om: romanen *Utopia* (1516) af Thomas More (1779-1852), teaterstykket *The Tempest* (ca. 1610) af William Shakespeare (1564-1616) og romanen *Robinson Crusoe* (1719) af Daniel Defoe (1660-1731) (ibid. xxiii). Dette oprids viser i overensstemmelse med Baldacchino, at østudiets tværfaglige projekt delvist beror på, at øen kan udgøre et laboratorium, hvori idéer og teorier undersøges og udvikles: "(T)he island is a laboratory, a place for developing and testing ideas, and from which lessons can be learned and applied elsewhere" (Baldacchino i). Udfaldet af undersøgelserne og udviklingerne i ø-laboratoriet kan overføres andre steder, og på den måde udgør øen en fagligt relevant indfaldsvinkel til alskens akademiske studier; og til den følgende opgave.

Denne opgave indeholder tre undersøgelser, og den første består af en analyse af VFI's fremstilling af Færøerne og en udforskning af de forestillinger, som turistkontorets videokampagne beror på.

Med hensyn til teorien om ø-blikket, som professor i litteratur og kultur Elizabeth McMahon og professor i franske studier Bénédicte André skriver om i Baldacchinos bog om østudier, redegør jeg for den kontinentale længsel, som øen fremkalder, og som yderligere vidner om et kolonialt blik på øen. Med inddragelse af professor i historie Hans Andrias Sølvará beretter jeg om færøsk kolonihistorie og om den moderne fortælling om Færøerne, som ligeledes afhænger af et kolonial-kontinentalt blik. I min redegørelse for den moderne fortælling om Færøerne inddrager jeg romanen *De fortabte spillemænd* (1950) af William Heinesen (1900-1991) og romanen *Barbara* (1939) af Jørgen-Frantz Jacobsen (1900-1938). Fra turismestudiets vinkel og med inddragelse af John Urry og Jonas Larsen, betragter jeg VFI's Færø-fremstilling som et tegn på et distinkt turistblik på øen, der ligesom det kolonial-kontinentale blik er præget af en længsel efter øen; og derudover en varegørelse af den. VFI's åbenlyse varegørelse af Færøerne som et turistmål fører til opgavens anden undersøgelse, der med inddragelse af Timothy Morton udforsker lighederne mellem romantikkens varegørelse af naturen og VFI's varegørelse af Færøerne. Jeg spørger i denne forbindelse om, hvorvidt nyere fremstillinger af Færøerne gentænker skildringen af ølandet. I min undersøgelse af denne gentænkning inddrager jeg det prosalyriske værk *Bølger over det høje græs* (2020) af Rúni Weihe (1985) og romanen *Ø* (2016) af Siri Ranva Hjelm Jacobsen (1980), som modsat VFI's videokampagne fremstiller de forurenende og industrielle elementer i den færøske natur og således gør op med den romantiske varegørelse af naturen. Efter min analyse kommer disse værker derudover med et litterært bud på en skildring af øen, som gør op med den kolonial-kontinentale og romantiske længsel efter og varegørelse af den isolerede ø. I opgavens tredje og sidste undersøgelse udforsker jeg opgøret med skildringen af den isolerede ø, som jeg iagttager i form af fortællerens møde med turismen i både værkerne *Ø* og *Bølger over det høje græs*.

Således beror min undersøgelse af forestillingen om øen på faglige tekster fra forskellige discipliner og derudover på analyseobjekter, som er kommercielle og litterære. Ved brug af forskelligartede studier og analyseobjekter udforsker jeg, hvordan VFI's fremstilling af det isolerede Færøerne og dens efterfølgende virkning på landets økonomi, samfund og kultur vidner om, at turismen lægger grobund for en gentænkning af øen. Ifølge Moberg har øers isolerede betingelser og det ofte relativt lille indbyggertal forsinket en lignende gentænkning: "(Ø)er er som letgennemtrængelige kulturer uden geografisk opland og et relativt lille indbyggertal kommet relativt sent i gang med at genfortolke det massive blik udefra på dem" (Moberg A 206). Forestillingen om det isolerede Færøerne gentænkes på sin vis omkring første halvdel af det 20. århundrede, da William Heinesen

og Jørgen-Frantz Jacobsen skildrer Færøerne i en forlængelse af den moderne verden og dermed reflekterer Færøernes modernisering på tidspunktet, hvor landet gennemgår en samfundsudvikling fra bondesamfund til industribaseret fiskerisamfund (ibid. 208-210). Med henblik på Mobergs tese vurderer jeg, at den stigende turisme på Færøerne på samme vis som industrialiseringen af fiskerierhvervet kan lægge grobund for en ny fortælling om ølandet. I bogen *Denmark and The New North Atlantic* understreger professor i nordisk litteratur Kirsten Thisted og professor i visuel kultur Ann-Sofie N. Gremaud i denne sammenhæng, at forestillingen om Norden og det arktiske område ændres i takt med, at isen smelter og dermed skaber et nyt geografisk rum for forbindelser, ressourcer og alliancer; og dette tyder på en ændring af magtrelationerne mellem centrum og periferi (Thisted og Gremaud 11). Således kan forestillingen om Færøerne både ændres i kraft af nye samfunds bærende økonomier samt geografiske ændringer. Med hensyn til begge disse elementer, som kan forårsage en ændring af forestillingen om øen, udforsker jeg med inddragelse af nyere litterære skildringer af Færøerne, *Ø* og *Bølger over det høje græs*, hvilke kulturelle implikationer de udefrakommende blikke og dermed synlige magtstrukturer har på vores forestilling om øen. I tråd med Elizabeth McMahon og Bénédicte Andrés udlægning af litteraturen er det min overbevisning, at litteraturen kan udgøre en generativ kraft, som har mulighed for at afdække de kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om et samfund og gentænke disse i en dialog med samfundets historie og kultur (Baldacchino 308-309). Jeg afslutter denne indledning med at sammenfatte opgavens tre undersøgelser i den følgende problemstilling:

Hvilke forestillinger om øen gør VFI brug af i sin fremstilling af Færøerne, og hvilken indflydelse har den kommercielle fremstilling af Færøerne som et uberørt, uopdaget og utroligt land haft på det kulturelle og litterære landskab? Er det i en forlængelse af denne indflydelse muligt at gentænke forestillingen om øen og dermed skildre øen uden en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter eller varegørelse af den?

Kapitel 1

Længslen efter den isolerede ø

Visit Faroe Islands præsenterer i sin videokampagne fra 2013 Færøerne med det gennemgående nøgleord *un-* og dertil gennem smukke billeder af lokale mennesker, der blandt andet befinder sig oppe i de færøske fjelde, nede ved fjorden og ude i havet ("Unspoiled, unexplored, unbelievable" 2013). Otte gange fremtræder en tekst i videoen, og hver gang medvirker nøgleordet *un-*: "A land unexplored" (ibid. 0:38), "Untamed nature" (ibid. 1:15), "Unique moments" (ibid. 1:30), "Untouched by time" (ibid. 1:43), "Unspoiled beauty" (ibid. 2:03), "Stories untold" (ibid. 2:24), "Unlike anything" (ibid. 2:42), "The Faroe Islands: unspoiled, unexplored, unbelievable" (ibid. 3:02). Færøerne præsenteres som et uopdaget land, der er ulig noget andet, og som har en utæmmet og uberørt natur. Færøerne er derudover urørt af tid og fyldt med uføtalte historier. De smukke billeder af og storslåede fraser om Færøerne akkompagneres med sangen "Far Away" af den færøske sangerinde Eivør (1983). Videoen giver indblik i det traditionelle færøske kulturliv, der eksempelvis kommer til udtryk gennem manden, der sætter madding på en fiskekrog (ibid. 0:05), og gennem den færøske kædedans (ibid. 2:07). Samtidig giver videoen indblik i et mere moderne kulturliv på Færøerne, der ses gennem konferencelokalet (ibid. 2:09) og et finere selskab, hvor der spilles cellomusik og serveres sushi og champagne (ibid. 2:13). Først og fremmest er det dog den færøske natur, der præsenteres i VFI's video: gennem tågen (ibid. 0:37), udsigten fra flyet over fjeldene (ibid. 0:51), vandreturen med rent kildevand (ibid. 0:56) og dronebillederne af fjelde og klipper (ibid. 1:16). I form af dette fokus på færøsk natur, der ledsages af ord som uberørt og uopdaget, præsenterer det færøske turistkontor Færøerne som en gemt naturperle. Med sangen "Far Away" fremhæves landets afskårne beliggenhed yderligere, hvilket understreger, at Færøerne er gemt for omverdenen og dermed en eksklusiv destination for den rejsende.

Ord, der minder om uberørt, utroligt og unikt, er i det 18. og 19. århundredes romantik også blevet brugt til at beskrive de nordiske lande, og dette beretter den islandske professor Sumarliði Ísleifsson om i teksten "Imaginations of National Identity and the North" (2011). Ifølge Ísleifsson blev de nordiske landes natur med høje fjelde, store vandfald og/eller mørke skove anset som trusler i middelalderen, mens forestillingen om selvsamme indikerede noget sublimt og ægte i den romantiske tidsalder (Ísleifsson 15). Norden blev i denne tid anset som smuk og endvidere som et

mere originalt, unikt og autentisk sted i verden end de mere udviklede lande England, Tyskland og Holland (ibid. 15). VFI kan i dette tilfælde siges at benytte sig af den romantiske forestilling om Norden i form af videoens nævnte fokus på tåge, fjelde og klipper og ikke mindst i beskrivelsen af Færøerne som et uberørt og utroligt land. Videoens fokus på hav kan endvidere siges at indikere Færøernes geografiske betingelse som en øgruppe, der ligger midt ude i Atlanterhavet, i og med at videoen starter og slutter med billeder af henholdsvis kajkant og fjorde ("Unspoiled, unexplored, unbelievable" 0:10, 2:54). I denne henseende er det på sin plads at inddrage *The Routledge International Handbook of Island Studies*, hvor Stephen A. Royle og Laurie Brinklow skriver om de forestillinger, der er knyttet til øen. Royle og Brinklow redegør for det engelske ord *ø*, *island*, som betyder et stykke land omgivet af vand (Baldacchino 3). På nordisk har vand ligeledes indgået i betydningen af ordet *ø* (ibid. 3). Øens sproglige tilknytning til vand og hav kan siges at fortælle noget om, at forestillingen om øen er forbundet til havet, da det netop er havet, der omgiver øen og isolerer den fra fastlandet. Havet er med andre ord det element, der skaber afstand mellem øen og fastlandet, og denne afstand skriver Godfrey Baldacchino om i sin følgende citering af filosof Gilles Deleuzes (1925-1995) beretning om øen:

To dream of islands – whether with joy or in fear – is to dream of pulling away, of being already separate, far from any continent, of being lost and alone – or to dream of starting from scratch, recreating, beginning anew (ibid. xxxi).

Ifølge Deleuze drejer drømmene eller forestillingen om øen sig om at trække sig langt væk fra kontinentet og enten være alene og i vildrede eller om at være i gang med en ny begyndelse og genskabe sig selv. Forestillingen om at være langt væk fra fastlandet ses også i VFI's video, i og med at der er fokus på havet, som skaber øens afstand fra fastlandet. Sangen "Far Away" understreger tilmed, at Færøerne er langt væk, hvilket formodentlig kan være et attraktivt element, og som i tråd med Deleuzes citat kan få den rejsende til at føle sig fornyet. Således er det ikke kun forestillingen om Færøerne som et sublimt, uberørt og ægte land i Norden, der bliver brugt som attraktive elementer i VFI's video, men også landets placering ude i havet og isolerede betingelser som særpræger øen. Afstanden mellem *ø* og fastland fremkalder i denne forbindelse en distinkt forestilling om øen, og denne skriver McMahan og André om i håndbogen til østudier. Ifølge McMahan og André skaber forestillingen om øen som et isoleret sted et såkaldt *space of desire*; et rum for lyst og længsel (ibid. 302). Distancen skaber et rum for længsel, lyst og en følelse af aldrig at ankomme til destinationen. McMahan og André skriver, at forestillingen om øen som en

materialitet, der kan forstås og begribes som en hel enhed, giver anledning til, at øen også bliver et *object of desire*; et begærsobjekt (ibid. 302). McMahon og André konkluderer, at henholdsvis afstanden fra øen og selve øen som et begribeligt objekt fremkalder længsel og lyst, og at disse sammen udgør et såkaldt *colonial island gaze*; et blik på eller en forestilling om øen som koloni (ibid. 302). VFI's fremstilling af Færøerne som et isoleret land, der ligger langt væk, kan i denne forstand siges at skabe et *space of desire*. VFI's indblik i både det traditionelle og moderne kulturliv samt naturliv på Færøerne kan dertil siges at gøre Færøerne til en begribelig materialitet, et *object of desire*. Ifølge McMahon og André udgør disse to fremstillinger et kolonialt blik på øen, som i min forståelse betyder, at forestillingen om den isolerede ø er konstrueret af et koloniserende land, der i kraft af sin afstand til øen betragter den som et længselsobjekt. Betragtningen af ølandet som værende isoleret kan i hvert fald siges at tyde på en sammenligning med fastlandet, ligesom forestillingen om Norden som et mere ægte sted i det 18. og 19. århundrede tyder på en sammenligning med de dengang mere udviklede lande som England og Tyskland. Ifølge denne logik tyder det på, at VFI's skildring af Færøerne som et isoleret og sublimt land stammer fra en udefrakommende, kontinental og kolonial forestilling om landet. Historien om henholdsvis Norge og Danmarks besiddelse af Færøerne er i denne henseende relevant at inddrage, og i afsnittet nedenfor undersøger jeg, hvorvidt disse historiske betingelser har skabt et kolonialt blik på Færøerne, som VFI i dag benytter sig af.

Et kolonial-kontinentalt blik på øen

Hans Andrias Sølvará skriver i *Færøerne efter freden* (2020), at Færøerne fra år 1035 til 1380 var i norsk besiddelse og derefter blev en del af Danmark-Norge (Sølvará 2). I 1814 blev Færøerne sammen med Island og Grønland en del af Danmark (ibid. 3-4). Sølvará påpeger, at det nærmest skete ved et tilfælde, at Færøerne i 1814 blev del af Danmark, i og med at der i den endelige traktatattest vedrørende de norske besiddelser efter Napoleonskrigene blev skrevet det følgende i parentes: "Grønland, Færøerne og Island ikke deri indbegrebne" (ibid. 4). Således kom disse tre lande til at være i Danmarks besiddelse via en parentes, der klargjorde, hvilke lande *ikke* blev overført til Norge. Sølvará skriver, at dette skift og den nærmest tilfældige måde, hvorpå det indtraf, ikke medførte store ændringer i det færøske samfund på tidspunktet, men at det med tiden har haft en samfundsmæssig betydning for samfundet (ibid. 3). Ifølge Sølvará udgjorde dette skift startskuddet til Færøernes ambivalente forhold til Danmark: "Det moderne færøske skisma mellem samhørighed med og uafhængighed fra Danmark er en udløber af Freden i Kiel" (ibid. 8).

Efterspillet af Napoleonskrigene i 1814 førte ikke blot til, at Færøerne kom til at høre under Danmark, men også til en national bevidsthed og et spørgsmål om, hvad Færøerne skulle være i forhold til Danmark. Bevarelsen af det færøske sprog blev eksempelvis et politisk hovedanliggende, der i 1846 endte med en etablering af færøsk skriftsprog (ibid. 38). Sølvará skriver, at færøsk historieskrivning i denne forbindelse drejer sig mere om kampen for færøsk sprog og kultur end om interne uoverensstemmelser på Færøerne (ibid. 86). Denne nationale bevidsthed og kamp for egen kultur skriver sig ind i nogle romantiske strømninger, der har været i Europa i begyndelsen af 1800-tallet. Det var en romantisk tanke, at færøsk sprog skulle reddes og føres tilbage til sin oprindelige form, og denne blev udforsket af blandt andre dansk sprogforsker Rasmus Rask (1787-1932) (ibid. 33-36). Rask mente, at det færøske sprog skulle bevares, da det, sammen med det islandske sprog, lignede mest det oldnordiske sprog, som blev brugt i vikingetiden og middelalderen (ibid. 36). Udover at fortælle noget om de romantiske strømninger i 1800-tallet, demonstrerer den romantiske tanke om færøsk sprog også, at bevaringen af sproget har involveret et udefrakommende blik fra sprogforskere som Rask. Dette blik har set en værdi i det færøske sprog. I denne forbindelse er det også bemærkelsesværdigt, at den romantiske nationalbevægelse opstod blandt færøske studerende, som boede i København i 1880'erne (ibid. 39). Bevarelsen af færøsk sprog og kultur kan med eksempler som Rask og de færøske studerende i København siges at bero på et møde med udlandet, og i dette tilfælde Danmark. Udover at demonstrere tidens romantiske strømninger, beror Færøernes kamp for sprog og kultur således også på mødet med Danmark.

Dette historiske oprids kan på sin vis bekræfte, at VFI's forestilling om Færøerne som et isoleret og sublimt land beror på et koloniale blik. De færøske værdier er i form af Rask og de færøske studerende blevet anerkendt i mødet med Danmark, og det kan tænkes, at forestillingen om Færøerne som et isoleret land, der ligger langt væk, også beror på en sammenligning med Danmark. I denne forbindelse inddrager jeg Helen Kapstein, som i *Postcolonial Nations, Islands, and Tourism* også redegør for Gilles Deleuzes betragtning af øen. Kapstein skriver, at Deleuze gør op med forestillingen om øer som trygge, uforanderlige og indesluttede steder og betragter tværtimod øer som åbne enheder, som beror på deres møde med omverdenen: "(F)or Deleuze they exemplify becoming-other since constituted through the outside and open to difference" (Kapstein 105). Ifølge Deleuze konstitueres forestillingen om øer som noget andet, *other*, udefra. Hans begreb *becoming-other* kræver en længere opgave i sig selv, men med henblik på at konkretisere begrebets betydning for det ovenstående udsagn, inddrager jeg hurtigt professor i filosofi Inna Semetsky, der i teksten

”Becoming-Other: developing the ethics of integration” skriver det følgende om Deleuzes *becoming-other*:

Becoming-other is established via ‘diversity, multiplicity [and] the destruction of identity’ ... it presupposes breaking out of our old outlived habits and attitudes so as to creatively ‘bring into being that which does not yet exist’ (Semetsky 139).

En *becoming-other* etableres gennem variation og ødelæggelse af identitet og forudsætter endvidere et opgør med gamle vaner, som skaber potentiale for en ny tilværelse. Denne abstrakte beskrivelse af det abstrakte begreb *becoming-other*, at blive til noget andet, giver et indblik i Deleuzes ukonventionelle tilgang til erkendelsesteori (ibid. 138). *Becoming-other* drejer sig med andre ord om en form for erkendelsesproces, og denne bemærker Kapstein, at Deleuze bruger i sin beskrivelse af øer. Med forbehold for de mange betydninger som begrebet *becoming-other* kan have, vurderer jeg i tråd med Kapstein, at øen udgør en *becoming-other*-proces for Deleuze, fordi forestillingen om øen for det første kommer udefra, *through the outside*, og således vidner om den nævnte variation og ødelæggelse – eller måske nærmere ændring – af identitet. I forhold til begrebets andet definitions punkt kan mødet med forestillingen udefra tænkes at være det, der forudsætter opgøret med den gamle forestilling om øen og skabelsen af en ny forestilling. Med disse abstrakte termer mener jeg, at der her berettes om, hvordan forestillingen om øen som noget andet beror på et udefrakommende blik, hvilket demonstrerer øens forbindelser til omverdenen og dermed modsiger forestillingen om øen som en uforanderlig og indesluttet enhed. I denne forstand kommer Deleuze ligesom McMahan og André frem til, at forestillingen om øen – eller erkendelsen af øen som noget andet – beror på blikket, der kommer udefra. Hidtil har jeg hævdet, at det udefrakommende blik på Færøerne, det kontinentale og koloniale blik fra Danmark, har resulteret i en forestilling om landet som sublimt og isoleret, hvilket VFI benytter sig af i sine promoveringer. Set ud fra Deleuzes perspektiv vidner det udefrakommende blik dog i sig selv om, at Færøerne ikke er isoleret, men netop i kontakt med omverdenen. Hvorvidt øen betragtes som isoleret eller ikke, er i denne forbindelse også afhængigt af, hvordan havet, der omringer øen, betragtes. I *Denmark and The New North Atlantic* skriver Bergur Rønne Moberg i denne sammenhæng, at der ikke kun har været en kontinental forestilling om øen, men også havet:

Similar to islands as antipode to the continent, the sea has been ”constructed as a wild antithesis of society (or place), the place of anti-civilization”. There are no

ruins or other traces of the past on the water's surface. As a result, the sea has been perceived as a pure and ahistorical natural element. However that is a land-based view of the sea (Moberg B 185).

Ligesom der har været en tradition for at betragte øen som en modsætning til kontinentet, er havet også blevet betragtet som en modsætning til et samfund, sted og en civilisation. Denne såkaldte landbaserede forestilling om havet har yderligere opfattet havet som et sted uden historiske spor på overfladen og dermed som forladt for historie. Denne forestilling om havet kan forklare, hvorfor øen er blevet betragtet som isoleret, da øen per definition er omgivet af dette indholdsløse hav. Ifølge Moberg ændres forestillingen om havet efter anden verdenskrig, i takt med at havet bliver domesticeret og små ønationer begynder at træde frem på verdensscenen og repræsentere sig selv (ibid. 185). En lignende udvikling er gældende for Færøerne, der under krigen okkuperes af Storbritannien og dermed mister kontakt til Danmark, som i krigsårene var besat af Tyskland (Sølvará 57-58). Færøernes brudte kontakt med Danmark medførte en midlertidig styrelsesordning med større frihed, som blandt andet resulterede i en udvikling af det færøske fiskerierhverv, hvor færinger begyndte at eksportere fisk til Storbritannien (ibid. 58). Således var det havets ressourcer, der lagde grobund for en ny og forbedret økonomi på Færøerne. Havet gjorde det med andre ord muligt for Færøerne at repræsentere sig selv i en global kontekst og har haft en stor betydning for det færøske samfunds forbindelser til udlandet. Havet har således ikke isoleret Færøerne fra den moderne civilisation, men tværtimod etableret en måde hvorpå landet kan træde ind i denne civilisation og repræsentere sig selv.

VFI holder på trods af dette fast i den kontinentale fremstilling af Færøerne som et isoleret land ude i havet, der er uberørt og uopdaget. I forbindelse med McMahan og Andrés beretning om øer tyder det på, at VFI gør brug af et *colonial island gaze* for at skabe en længsel efter øen og endvidere dens autenticitet. Denne strategi sættes hermed sammenlignes med det, som inden for turiststudier er blevet kaldt for et *tourist gaze*, turistblik, og som John Urry og Jonas Larsen skriver om i *The Tourist Gaze 3.0*. Urry og Larsen beretter om turistblikket som en performance, der klassificerer og konstruerer forestillingen om et sted frem for at reflektere stedet (Urry og Larsen 2-5). På lignende vis kan VFI siges at konstruere et turistblik på Færøerne som et uberørt land. I det følgende afsnit undersøger jeg dette blik som endnu et led i de forestillinger, som VFI benytter sig af i sin *Un-*video, og endvidere de konsekvenser som denne fremstilling kan have for et lille øland.

Et turistblik på øen

Ifølge Urry og Larsen er der nogle elementer, der især fremkalder et *tourist gaze*. Unikke bygningsværker som Eiffeltårnet og Buckingham Palace er eksempler på kendte attraktioner, som mange mennesker i verden har et turistblik på eller en distinkt forestilling om (ibid. 15). Derudover kan steder og fænomener, der er mindre specifikke og dog genkendelige, ligeledes være udsat for den rejsendes turistblik så som amerikanske skyskrabere, franske slotte og norske fjorde (ibid. 16). Til sidst kan hverdagsagtige, lokale aktiviteter et givent sted også fremkalde et *tourist gaze*. VFI's fremstilling af Færøerne som et naturrigt land, der ligger midt ude i havet og er uberørt og uopdaget, kan i denne henseende også tænkes at fremkalde en distinkt forestilling hos den rejsende. Urry og Larsen inddrager professor i antropologi og sociologi Dean MacCannell, som påpeger, at det også er autenticiteten, som nutidens turist søger, og at turistens forestilling om denne opstår i et sted, der adskiller sig fra dennes hverdagsliv, og som opfanger en form for oprigtig lokalitet (ibid. 10). MacCannell mener, at de barske arbejdsomstændigheder i de walisiske miner og de parisiske kloakker er eksempler på fænomener, der i lige så høj grad som Eiffeltårnet kan opfange en lokalitets oprigtighed og således udgøre et autentisk sted for turisten. Således kan det yderligere tænkes, at VFI præsenterer den kontinentale forestilling om Færøerne som et isoleret land ude i havet, da denne netop fremstiller de kvaliteter, som er anderledes end kontinentet, og som dermed gør Færøerne til en destination, der adskiller sig fra hverdagslivet på kontinentet. I videoen gives der som tidligere nævnt også indblik i den færøske kædedans, og denne kan også siges at være et eksempel på den oprigtige lokalitet som nutidens turist søger. På denne måde skaber VFI et turistblik på Færøerne ved blot at vise de elementer, som gør landet anderledes og lokalt oprigtigt; på samme vis som de walisiske miner eller den parisiske kloak. MacCannell påpeger, at minen og kloakken dog ikke altid er synlige for turisten, og at der derfor er blevet konstrueret steder, hvor turismen kan være. Således udvikler flere turiststeder det, som MacCannell kalder *staged authenticity*, en iscenesat autenticitet (ibid. 10). Med disse konstruerede turiststeder eller iscenesatte autenticiteter er det muligt at tjene penge på turismen og samtidig undgå en invasion af turister i lokale menneskers hverdagsliv. Disse steder kan dog udgøre det, som MacCannell kalder *pseudo-events*, pseudo-begivenheder (ibid. 11). De konstruerede turiststeder kan med andre ord skabe rammerne for uægte eller falske oplevelser i deres stræben efter at gengive noget autentisk.

Igen vurderer jeg, at dette begreb kan overføres til VFI's videokampagne, som jeg anser som en iscenesat autenticitet. VFI's iscenesættelse er som nævnt en video og dermed ikke helt lig med det

konkrete, konstruerede turiststed som MacCannell skriver om. VFI's forestillede konstruktion af Færøerne sælger dog landet som et konkret turiststed, og reklamen har derudover også et profitmaksimerende formål ligesom de konkrete turiststeder. På disse punkter er VFI's iscenesættelse lig med de konstruerede turiststeder som MacCannell skriver om. Til sidst kan VFI's fremstilling af det autentiske Færøerne også tænkes at have samme udfald som de konstruerede turistattraktioner. Turismens fremstilling af det autentiske Færøerne har med andre ord mulighed for at resultere i en oplevelse af landet, der ikke lever op til forestillingen og som bliver erfaret som en form for pseudo-begivenhed. I denne forbindelse er det bemærkelsesværdigt, at antallet af rejsende til Færøerne efter VFI's videokampagne har været stigende, hvilket betyder, at landet bliver gradvist mindre uberørt ("Menna og varðveita" 7). Denne information står i VFI's turiststrategi fra 2019, hvor der yderligere forklares, at videokampagnen fra 2013 sammen med politiske prioriteringer af turismen har resulteret i en stigende turisme (ibid. 7). På ironisk vis har turismens iscenesættelse af det autentiske Færøerne således ændret på landets reelle autentiske omstændigheder. Som følge af iscenesættelsen af det autentiske Færøerne kan en pseudo-oplevelse af landet på den måde siges at være opstået. I håndbogen til østudier kommer professor i bæredygtig turisme Sonya Graci og professor i samfundsvidenskab Patrick T. Maher i denne sammenhæng ind på en lignende og endnu mere overvældende turisme, der er set i Island:

Once 'discovered' and placed on the tourist trail, an island may find itself overwhelmed by progressively larger numbers of visitors. Iceland from 2008 to 2016 is an excellent contemporary example of this phenomenon: tourism visitations spiked from 0.5 to 2 million in this period (Icelandic Tourism Board 2017). Hospitality and welcoming behaviour may quickly turn to disgust and irritation, which can threaten the sustainability and future of the tourism industry on any small island (Baldacchino 248).

Antallet af rejsende til Island steg fra 0,5 millioner mennesker til 2 millioner fra år 2008 til 2016. Den lokale gæstfrihed blev i højere grad til en lokal irritation som følge af det stigende antal turister, og der blev sat spørgsmålstegn ved, om det var holdbart for den islandske natur og i denne forstand bæredygtigt at modtage så mange turister. Graci og Maher påpeger yderligere, at turistsæsonen ofte varer kort i de nordlige øer, og at de derfor overbefolkes i en kort periode, hvilket er overvældende for øens natur og lokalsamfund (ibid. 257). En lignende udvikling af turismen ses på Færøerne, og det skriver antropolog Annika Solveig Hedegaard Isfeldt om i sin

specialeafhandling ”"Europe's Best Kept Secret" – Negotiating and Narrating the Past and Present of the Postcolonial Faroes in the Context of International Tourism” (2020), som undersøger, hvordan den stigende turisme på Færøerne har påvirket de steder, der før var isolerede, og som nu modtager flere og flere besøgende. Isfeldt laver sit feltarbejde hos ægteparret Sonja og Jógvan, der bor i bygden Saksun og hun skriver det følgende om, hvordan turismen har præget bygden: ”Parts of the grass around the church are so trodden down by visiting tourists that the couple’s sheep can no longer graze there, and the group of tourists must have trespassed Sonja’s ‘keep out’ signs” (Isfeldt 60). Fårene kan ikke græsse i udmarken rundt om kirken, da der har været for mange turister her, og turisterne anerkender derudover ikke altid skiltene, hvor de bedes om at holde sig væk. Sonja fortæller således om, hvordan hun i takt med den stigende turisme er blevet en mindre indbydende vært:

It is really strange to think about yourselves as the evil ones. What we want is just to be left alone, but people don’t get that. It is so rooted in the Faroese to be hospitable that when we’re not that, people don’t understand it. But we don’t feel like having others around us all the time; I mean, that’s why we have chosen to live so isolated (ibid. 60).

Sonja og Jógvan har bosat sig i Saksun – en isoleret færøsk bygd med få indbyggere – netop fordi bygden er isoleret og har få indbyggere. Derfor undrer det Sonja, at det bliver forventet, at hun påtager sig rollen som gæstfri vært, blot fordi landet oplever en stigende turisme. Således ændrer den stigende turisme på Færøerne både naturen, som bliver nedtrådt og således berørt, og derudover tilværelsen i de lokale bygder, som bliver besøgt og dermed opdaget. Fremstillingen af Saksun har på paradoksvis vis også været præget af VFI’s autentiske skildring, der især ses i form af et billede, som blev lagt ud på VFI’s sociale medier: ”The village became famous on Instagram, after VFI used a photo of a private summer cabin situated on the bay of Saksun in one of their campaigns on social media” (ibid. 59). Saksun blev kendt på Instagram, efter at VFI lagde et billede ud af en hytte, der ligger isoleret nede ved bugten i bygden; og som sidenhen er blevet et kendt motiv for rejsende at fotografere (jf. eksempel på opgavens forside eller jf. s. 1 i bilag 2). Den efterfølgende udvikling af tilværelsen i Saksun vidner om, at VFI’s kampagner og fremstillinger har potentiale til at ændre den reelle tilværelse på Færøerne og på denne måde få lokale samt turister til at føle, at de oplever landet som en pseudo-begivenhed, da det ikke lever op til sin forestilling som uberørt eller uopdaget. Det lader til, at VFI er bevidst om denne udvikling, da der i turistkontorets turiststrategi

fra 2019 tages hensyn til den stigende turisme. I strategien fremgår det, at VFI ønsker, at der kommer færre turister, der rejser med cruiseskibe, og flere turister, der planlægger at opholde sig længere på øerne ("Menna og varðveita" 16-17). Derudover ønsker VFI, at turister besøger Færøerne året rundt og ikke kun om sommeren. VFI ønsker også at prioritere faglig viden inden for turismeudvikling (ibid. 26-31), og dermed at der kommer en ny politisk lovgivning om, hvordan mennesker færdes i den færøske natur i takt med at flere bruger den (ibid. 32-37). Med denne strategi udtrykker VFI en viden og bevidsthed om turismens nye konsekvenser for Færøerne og en vilje til at tage de nødvendige forbehold for disse. Ifølge Graci og Maher hører det til ønationens natur at kunne tilpasse sig til omskiftelige omstændigheder (Baldacchino 257), og med sin turiststrategi indskriver VFI på sin vis Færøerne i denne påstand. Graci og Mahers påstand om, at øen er tilpasningsdygtighed kan dog forekomme unuanceret, og i håndbogen til østudier skriver professor i filosofi Ilan Kelman og professor i geografi James E. Randall også, at forskere og medier gør ukritisk brug af en lignende forestilling om øen:

Island communities themselves willingly adopt the branding, such as their attempts to define and market themselves as being green, eco-friendly, and hence sustainable while being resilient in the face of globalisation challenges. This marketing can be accepted uncritically by media and researchers as being at the forefront of achieving 'sustainability', such as through energy selfsufficiency (Baldacchino 362).

Ønationer præsenterer sig ofte som grønne, bæredygtige og selvforsynende nationer, som er ukuelige over for globaliseringens konsekvenser. Medierne benytter sig ifølge Kelman og Randall ukritisk af selvsamme forestilling, og således bliver forestillingen om de grønne øers selvforsynende og grønne tilstand unuanceret og med andre ord ikke en refleksion af virkeligheden. Forestillingen om den selvforsynende og tilpasningsdygtige ø hænger formodentlig sammen med forestillingen om, at øen er afskåret fra kontinentet og dermed nødt til at modstå de konsekvenser, der følger af denne betingelse. Da Færøerne under anden verdenskrig mistede kontakten til Danmark, kan man i denne forbindelse argumentere for, at det færøske samfund var tilpasningsdygtigt i form af sine nye handelsforbindelser til Storbritannien, som jeg skrev om tidligere med inddragelse af Sølvará (Sølvará 58). Færøerne var dog ikke selvforsynende i den forstand, at landet ingen forbindelser havde til udlandet; og selvom forholdene før krigen og i en mere primitiv, middelalderlig tid har været mindre globaliserte, så har Færøerne også dengang

bestået af en forbindelse til fastlandet, som blandt andet ses, i og med at Færøerne fra år 1035 til 1380 var i Norges besiddelse (ibid. 3). Kelman og Randalls redegørelse for den unuancerede forestilling om øen som tilpasningsdygtig og selvforsynende læser jeg som to led eller segmenter, der hører til forestillingen om den isolerede ø, og som på denne måde demonstrerer, hvor vellykket denne forestilling er. I sin kulturanalytiske specialeafhandling "'But I love you Faroes, you loser" - A cultural analysis of space, affect, commodities and island representations" (2019) påpeger litterat Guðrun í Jákupsstovu også denne forestilling, og beretter om ordet *isoleret* som en succesfuld trope inden for ø-skildringer:

(I)lands are in fact the opposite of stagnant and isolated, but rather highly dynamic and connected areas, due to high reliance on import and typically a strong culture of migration. The reality, however, is that the depiction of remoteness and escapism lingers, and has made its way into being one of the most successful tropes of destination marketing (í Jákupsstovu 48).

Ønationer er ikke selvforsynende eller isolerede, men tværtimod afhængige af import og ofte prægede af, at folk flytter til og fra landet. På trods af dette opretholdes forestillingen om den isolerede ø inden for turismens markedsføring og har vist sig at være én af de mest succesfulde tropes inden for dette felt, skriver í Jákupsstovu. Ifølge tidligere nævnte Dean MacCannell søger nutidens turist autentiske oplevelser uden for sin hverdag, og på den måde er det måske ikke underligt, at forestillingen om den isolerede ø har vist sig at være succesfuld. I denne forbindelse er det bemærkelsesværdigt, at VFI's slagord *unexplored, unspoiled, unbelievable* er taget direkte fra turistens udsagn om Færøerne ("Menna og varðveita" 6). Således er VFI's fremstilling af det isolerede Færøerne også konstrueret med et blik, der ser landet udefra. Turisternes udsagn om Færøerne manifesterer sig her som et *tourist gaze*, der klassificerer og konstruerer forestillingen om Færøerne frem for at reflektere landet; og opretholder dermed det kolonial-kontinentale blik på Færøerne som et uberørt og uopdaget øland ude i det indholdsløse hav. Den kontinentale forestilling om øen lader i denne forstand til at være rodfæstet i turisternes forestilling om øer, og det benytter VFI sig af i kampagner og deslige.

Ligesom den ophøjende og længselsfyldte forestilling om den isolerede ø beror på et kolonial-kontinentalt blik og dermed kommer udefra, beror VFI's skildring af Færøerne som uopdaget, uberørt og utroligt på turistens blik og kommer dermed også udefra. Fra et postkolonialt samt

turismestudie-baseret perspektiv viser det sig, at skildringen af Færøerne er kommet udefra, og i *Radierende felter* skriver Moberg, at det udefrakommende blik også er gældende inden for et skønlitterært perspektiv, som også indeholder et væld af blikke, der betragter Færøerne udefra:

Hvis man først begynder at fokusere på litteraturens destinationsaspekter viser der sig imidlertid hurtigt nogen klare paralleller mellem litteratur og turisme. Det gælder især, hvis den undersøgte litteratur er ø-litteratur, som er 'født' ind i en destinationskultur, hvor ankomst har været uløseligt forbundet med afgang. Især den dansksprogede del af færøsk litteratur indeholder et væld af destinationsaspekter med udefrakommende perspektiver og rejsende (Moberg A 201).

Ifølge Moberg kan ø-litteratur – litteratur, som skildrer øen – sidestilles med turismen, da den også indeholder et destinationsaspekt. Destinationsaspektet beror på, at den ø-skildrende litteratur som oftest vidner om en ankomst til øen og derfor er uløseligt forbundet med en afgang. Med denne påstand lader Moberg til at have en lignende forestilling om øen som Deleuze, der også mener, at erkendelsen af øens tilværelse i sig selv bærer præg af et blik, der ser på øen udefra. Moberg er mere konkret og redegør for, at den færøske ø-litteratur, som især har et destinationsaspekt, er den litteratur, hvor forfatterens ankomst er tydelig, blikket udefrakommende og sproget et andet. Det er med andre ord især den dansksprogede del af færøsk litteratur, som fremstiller Færøerne med et udefrakommende perspektiv, og som derfor indeholder et destinationsaspekt. Ifølge Moberg er det især de to dansk/færøske forfattere William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen, som i form af deres hybride baggrund og dobbelte perspektiv formår at beskrive Færøerne for et nordisk publikum og dermed som et destinationsland: et land, man rejser til (ibid. 201-202). Moberg redegør for, at Heinesen og Jacobsen ikke kun har et perspektiv, der skildrer landet udefra, men også et perspektiv, der skildrer landet indefra, hvilket gør det *kulturelt fortroligt* (ibid. 202). Moberg mener således, at færøsk litteratur i form af Jacobsen og Heinesen har gjort op med det udefrakommende blik, som primært ophøjer den færøske natur og betragter landet på afstand, idet de har taget dette udefrakommende blik til sig og tilføjet et lokalt blik: "Det sammensatte blik kontrasteres dernæst det eksotiske blik i danske rejseberetninger og romaner om Færøerne samt i VFI's kampagner" (ibid. 203). Mobergs redegørelse for Heinesen og Jacobsens opgør med det udefrakommende blik, som han kalder det eksotiske blik, nuancerer det kolonial-kontinentale og romantiske blik på øen.

I afsnittet nedenfor behandler jeg et tekstuddrag fra henholdsvis *De fortabte spillemænd* af William Heinesen og *Barbara* af Jørgen-Frantz Jacobsen og undersøger i denne forbindelse Mobergs tese om, at der ses et opgør med det udefrakommende blik i disse forfatteres skildringer af Færøerne. Derudover drager jeg en sammenligning mellem disse tekstuddrag og VFI's videokampagne og undersøger, om denne kampagne kan siges at gøre brug af dobbeltperspektivet, eller om kampagnen i tråd med Mobergs læsning udgør en kontrast til disse skildringer. Efter denne undersøgelse runder jeg problemstillingens første spørgsmål af og svarer endeligt på, hvilke skildringer af Færøerne VFI benytter sig af i sin videokampagne fra 2013.

Et litterært blik på øen

Langt ude i det kviksølvlysende verdenshav ligger et ensomt lille blyfarvet land. Det lillebitte klippeland forholder sig til det store hav som et sandkorn til gulvet i en balsal. Men set under forstørrelsesglas er dette sandskorn alligevel en hel verden med bjerge og dale, sunde og fjorde og huse med smaa mennesker. Ja, et sted ligger der endda en hel lille gammel by med brygger og pakhuse, gader og stræder og stejle gyder, haver og torve og kirkegaarde. Der er ogsaa en gammel højtliggende kirke, fra hvis taarn der er udsigt over byens tage og videre ud over det almægtige hav (Heinesen 9).

Ovenstående citat er den første passage i romanen *De fortabte spillemænd* fra 1950. Der fortælles, at ølandet er et lillebitte klippeland omringet af det almægtige hav, som på trods af sin lille størrelse rummer en mangeartet natur, små mennesker og historiske bygninger. Passagen starter og slutter i havet: i begyndelsen befinder fortælleren sig langt ude i havet, hvorefter denne beretter om, hvordan ølandet ser ud under et forstørrelsesglas. På denne måde kommer læseren tæt og ned på landet for derefter at have udsigt over byens tage og til sidst ud over havet. Således er det ikke blot passagens beskrivelse af landet, der giver læseren indblik i disse øers omstændigheder: passagens komposition, der begynder og slutter i havet, understreger endvidere, hvor altomfavnende havet er i forhold til det lille øland. I Jørgen-Frantz Jacobsens roman *Barbara* fra 1939 indledes der ligeledes med en havrelateret beskrivelse af Færøerne, og mere specifikt Tórshavn:

Lysene i Den kongelige Handels bygninger ude i Havn blev nær pustet ud af trækken, hver gang vindkastene kom. Ind imellem kunne det være stille som i graven. Så begyndte det svære bjælkeværk at give sig, og stormen lagde påny sit

kvælertag om de bruntjærede træhuse. Det peb så våndefuldt i hver en vrå, pakhslugerne rev og sled i deres jernkramper, på græstagene blafrede det som af vilde flammer, og brændingen væltede sig tungt om det stenede Tinganæs og indhyllede hele Thorshavn i en byge af salt og regn (Jacobsen 5).

Storm og regn dominerer denne passage, der ellers beskriver Tórshavns arkitektoniske udsigt. Denne udsigt består af den kongelige handel, bruntjærede træhuse, pakhuse og de historiske huse i Tinganes, hvor Færøernes landsstyre sidder. Både det danske kongerige og det færøske landsstyre præsenteres i form af den kongelige handel på Færøerne og landsstyrets placering i Tinganes; og begge bliver indhyllet i en byge af salt og regn. Havet trænger sig på denne måde ind på de to magthavere på Færøerne. Således demonstreres der i denne passage, hvor lidt magt både kongeriget og landsstyret har i forhold til havet, der omringer dem. Øen skildres således både hos Jacobsen og Heinesen som en isoleret enhed, der er betinget af det omringende hav, hvilket minder om den kolonial-kontinentale forestilling, som turismen også gør brug af. For eksempel kan Heinesens passage i tråd med McMahan og Andrés beretning om øen siges at fremstille øen som et objekt, man længes efter, og som et objekt, man begriber: ølandet ligger både ”langt ude i det kviksølvlysende hav” og rummer samtidig en håndgribelig mængde naturfænomener, bygningsværker og ikke mindst de ”små mennesker”. Øen bliver til et længselsobjekt, der er henholdsvis langt væk og begribeligt på samme tid og udgør således både et *object of desire* og et *distance of desire*. En lignende konklusion er på sin vis gældende i Jacobsens passage, der i kraft af uvejret og havets indtrængen på Tórshavn beskriver ølandets beliggenhed midt ude i havet, og som i kraft af benævnelsen af en håndgribelig mængde bygninger og deres lille rolle i forhold til havet også bliver til en samlet begribelig materialitet. På denne måde mener jeg, at VFI’s skildring af et lille, isoleret øland, som på trods af sin størrelse og isolation er fyldt med mennesker og kultur, minder om disse to passager og dermed ikke er en kontrast til Heinesen og Jacobsens skildringer af Færøerne, som Moberg ellers påstår. Ifølge Moberg er der dog noget andet på færde i en passage som den i *De fortabte spillemænd*, da han påpeger, at Færøerne her ikke kun beskrives som at ligge langt væk og dermed uden for fastlandet og et centrum, men at landet i sig selv indeholder et centrum:

Fortællerens afrundende bevægelser indrammer landet i havet som en selvberørende verden. Der er ikke kun ’en hel verden’ af natur og kultur, men tilmed (en) (red.) ’en hel lille gammel by’, og begge beskrivelser indikerer et ’her’, som er et

centrum. Fortællerens bevægelser og forstørrelsesglas understreger centraliseringen af dette sted. Han kommer flyvende højt oppe- og udefra for siden at dykke ned i en lille by i et lillebitte land midt i verdenshavet. Bevægelsen slutter med, at fortælleren ser ud over det store hav, hvorfra han kom. De radikale perspektivskift forener destinationsblikket og blikket indefra. Hermed etableres et selvstændigt, distinkt rum i form af en hel verden (Moberg A 219).

Samtidig med at landet ligger langt væk, indeholder det også et centrum, i og med at fraserne ”en hel verden” og ”en hel lille gammel by” indikerer et midtpunkt. Gennem sine skiftende perspektiver, der består af at komme oven- og udefra, at dykke ned i landet, undersøge det yderligere i et forstørrelsesglas og til sidst kigge ud over havet, skaber fortælleren ifølge Moberg en nuanceret forestilling om øen som en hel verden i sig selv. Således betragter Moberg antageligt ikke beskrivelsen af de ”små mennesker” som en måde, hvorpå menneskerne bliver begribelige materialiteter; som i tråd med McMahon, André og det længselsfulde blik på Færøerne ellers er min fortolkning af denne passage. Moberg læser ikke en lignende længsel ind i Heinesens passage, da han mener, at Heinesens skildring af Færøerne er præget af forfatterens lokale kendskab til og erfaring af landet:

På grund af bevidstheden om, at geografi ikke blot er fysisk, men også forestillet geografi, og at distance er produceret, performet, forhandlet, erindret og dermed foranderlig, undgår Heinesen eksotiserende ’turistfælder’ som ’erstatningsnostalgi’ og ’lænestolsnostalgi’, som er nostalgi uden selvoplevet virkelighedsforankring (ibid. 209).

Heinesen er ifølge Moberg bevidst om, at geografi er konstrueret, og han formår med denne bevidsthed at skildre Færøerne som et land, der både er tæt på og langt væk, både i periferien og i centrum. Samtidig undgår Heinesen at lave en unuanceret skildring af Færøerne som et isoleret land, der ligger langt væk, som kan udgøre en såkaldt *erstatningsnostalgi*; og således sammenlignes med en længsel og lyst efter øen, som McMahon og André skriver om. I min læsning af Mobergs analyse af Heinesen anerkender jeg, at der ses et opgør med den kolonial-kontinentale forestilling om øen som værende uden for den moderne verden. Dette ses for eksempel i åbningspassagen til *De fortabte spillemænd*, hvor der fortælles, at ølandet forholder sig til det store hav som et sandkorn til gulvet i en balsal (Heinesen 9). Her mener jeg, at der ikke kun berettes om størrelsesforholdene

mellem øen og havet, men endvidere om forholdet mellem fastland og ø, mellem kultur og natur. Ølandet forholder sig som et rått naturelement – sand – til det kontinentale, finkulturelle miljø – balsalen. Der fortælles dog efterfølgende, at der set under forstørrelsesglasset ligger en hel verden med bjerge, mennesker, gyder og huse indeni dette sandkorn. Ølandet kan ved første øjekast forekomme primitivt og lille, men hvis man kigger nærmere kommer der en hel verden og en by til syne, som på denne måde kan siges at træde frem i den store balsal. Forstørrelsesglasset kan som et kontinentalt og videreudviklet element siges at vidne om et moderne og undersøgende blik på øen, der ikke blot betragter den på afstand. Moberg kommer også ind på forstørrelsesglasset og balsalen i det følgende udsagn:

Citatets sammensatte opdagelsesaspekter – allusionerne til den kunstneriske scene og til den videnskabelige kortlægning – er utilstrækkelige til at beskrive Færøerne som en 'ny' geografi, men gennem bevægelserne udad, nedad, indad og udad igen, som uddybes i løbet af romanen, er dog en kortlægning, der kommer til kort (Moberg A 222).

Ifølge Moberg opstår den nye fremstilling af ølandet ikke kun gennem citatets balsal og forstørrelsesglas, hvori ølandet skildres som en hel verden i sig selv. Denne fremstilling opstår også, og især gennem det skiftende perspektiv, hvor Færøerne bliver kortlagt som noget mere end en periferi til kontinentet. En anden måde, hvorpå Færøerne bliver kortlagt med nogle andre præmisser end de kontinentale, lader i denne sammenhæng til at være i form af havet, som er altomgivende og en betydningsfuld del af skildringen af Færøerne hos både Jacobsen og Heinesen. Denne nye kortlægning af havet skriver Moberg også om, da han bemærker, at havet beskrives i forlængelse af landet i citatets sidste sætning: ”Der er ogsaa en gammel højtliggende kirke, fra hvis taarn der er udsigt over byens tage og videre ud over det almægtige hav” (Heinesen 9). Moberg skriver således om dette citat:

Fortælleren tilegner sig havet ved i slutningen at se ud over det inde fra land. Havet er ikke længere 'langt ude', men i forlængelse af landet, og det viser sig i beskrivelsen ved at fortælleren panorerer blidt fra sin ”udsigt over byens tage og videre ud over det almægtige hav”. Havet er ikke blot det tomme, fremmede rum på vej ud mod landet derude, men en del af destinations forvandling til et 'her' og dermed til en hel verden (Moberg A 223).

Havet beskrives ikke som en modsætning til landet, men i forlængelse af det, og således er havet ikke et indholdsløst sted, som er en modsætning til ølandets samfund og civilisation, men tværtimod en del af disse. Denne samme form for anerkendelse af havet ses i Jacobsens passage, hvor havet gør sit indtog på hele Tórshavn; heriblandt den kongelige handel og det politiske landstyre i Tinganes (Jacobsen 5), og således kan siges at give sig til kende som en del af det færøske samfund. Tidligere konkluderede jeg, at det omringende hav demonstrerede det lille ølands isolerede betingelser, men i tråd med Mobergs læsninger kan Jacobsen og Heinesens passager siges at demonstrere havet som en forlængelse af ølandets samfund og kultur. Tidligere i opgaven kom jeg i denne forbindelse frem til, at det netop var havet og ressourcerne heri, som gjorde, at Færøerne under og efter anden verdenskrig kunne repræsentere sig selv i en international sammenhæng. Således er det måske ikke underligt, at Jacobsen og Heinesen, der skriver deres romaner under og efter krigen, anerkender havet som en betydningsfuld del af det færøske samfund og dermed ikke som et isolerende element. Selvom havet bliver til en betydningsfuld del af det moderne Færøerne og således gør op med det kolonial-kontinentale blik på ølandet, læser jeg alligevel en længsel efter øen i Heinesen og Jacobsens skildringer, som i tråd med McMahon og André opstår, i og med at ølandet betragtes på afstand, samtidig med at landets mennesker og bygninger bliver begribelige i form af blikket, der ser på disse ude- og ovenfra. Ifølge Moberg er der trods alt også en nostalgi til stede i disse skildringer, men den er refleksiv og individuelt erindret frem for at være kollektivt præget (Moberg A 209). Moberg skriver, at den refleksive nostalgi indeholder det følgende: ”(K)ulturel fortrolighed, erindring, humor, ironi, længsel og kritisk tænkning” (ibid. 209). Heinesen og Jacobsens romaner indeholder således en nostalgi, som modsat den kolonial-kontinentale længsel efter øen er individuelt erindret, hvilket kan komme til udtryk i humoristiske eller kritiske fremstillinger af det færøske samfund. I denne omgang kommer jeg ikke nærmere ind på disse humoristiske eller kritiske fremstillinger, som ellers er berømte elementer i både Jacobsen og Heinesens forfatterskab, der beskriver det færøske samfund på godt og ondt. I denne omgang nøjes jeg med at henvise til Mobergs udsagn og benytter hermed lejligheden til at påpege, at VFI modsat de to forfattere undlader at skildre det færøske samfund med kritiske fremstillinger – men på samme vis som forfatterne skildrer Færøerne som et traditionelt og moderne land, som periferi og centrum.

I VFI's videokampagne er der som nævnt først og fremmest fokus på den færøske natur og det omkringende hav, men også på kulturen; både den traditionelle og den moderne. Der gives eksempelvis indblik i et traditionelt kulturliv på Færøerne gennem en mand, der sætter madding på en fiskekrog ("Unspoiled, unexplored, unbelievable" 0:05) og gennem færøsk kædedans (ibid. 2:07). Gennem et konferencelokale (ibid. 2:09) og et finere selskab, hvor der spilles cellomusik og serveres sushi og champagne (ibid. 2:13), gives der også indblik i et mere moderne kulturliv på Færøerne. Således fremstår Færøerne både som et uberørt og uopdaget land i form af de naturskønne billeder, samtidig med at landet fremstår som et moderne land, der indeholder det samme som lande på kontinentet. Havet i VFI's video kan i denne forstand også betragtes som en forlængelse af det færøske samfund, da billederne i begyndelsen og i slutningen af videoen også er udsigter fra landet og ud over havet. Således skildres ølandet også som et land, der ligger langt væk, "Far Away", og samtidig er et midtpunkt i sig selv, der indeholder et moderne kulturliv. Jeg vurderer i denne forbindelse, at VFI's skildring af Færøerne som et moderne land, der ligger langt væk og samtidig er uberørt, kan vække en længsel, der modsat Heinesen og Jacobsens skildringer er kollektivt præget; ikke individuelt erindret. Således kan VFI's Færø-skildring efter MacCannells begreber siges at være en iscenesættelse af et autentisk øland, samtidig med at den med hensyn til Mobergs analyse kan siges at være en fremstilling af et øland, der på trods af sine isolerede betingelser er et moderne samfund. Med fortællinger som *De fortabte spillemænd* og *Barbara* bliver der således ikke kun gjort op med forestillingen om Færøerne som et isoleret land, der ligger væk fra centrum, men derudover skabt en ny måde, hvorpå landet kan brandes som at indeholde det hele; som for eksempel at være uberørt og moderne på samme tid. Således vurderer jeg, at VFI i sin *Un-*kampagne skaber en ophøjende skildring af den isolerede og sublime ø, der beror på kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger, og derudover en skildring af et moderne øsamfund og midtpunkt i verden, der beror på litterære værker af forfattere som William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen. Moberg påpeger, at en forfatter som Heinesen laver en kobling mellem romantisk litteratur og turisme i form af sin romantisering af landet (Moberg A 212), og efter min vurdering bliver denne romantisering derudover ledsaget af Heinesens moderne fremstilling af ølandet i VFI's videokampagne. I VFI's videokampagne er der således tale om en konstruktion af et autentisk land, som er uberørt og moderne på samme tid, hvilket skaber en længsel efter at rejse til landet – som også er kampagnens formål. Det er bemærkelsesværdigt, at disse forestillinger om øen kan omskapes til profit i form af turisme, og at denne turisme endvidere kan ændre de reelle omstændigheder i landet og således skabe en ny forestilling. Grænsen mellem de litterære,

romantiske forestillinger og den kommercielle turisme er i denne sammenhæng ikke helt tydelig, og ifølge Timothy Morton er det ikke tilfældigt. Ifølge Morton er romantiske forestillinger om naturen netop tæt knyttede til forbrugersamfundet, og i bogen *Ecology without Nature* skriver han endda, at romantik og forbrugerisme kan ligestilles (Morton 110). I det følgende kapitel undersøger jeg disse romantiske forbindelser til forbrugerismen og forsøger i denne forbindelse at besvare problemstillingens andet spørgsmål om, hvilken indflydelse turismeindustriens markedsføring af Færøerne har haft på landets kulturelle og litterære landskab.

Konkluderende bemærkninger

I dette kapitel har jeg undersøgt, hvilke fremstillinger af Færøerne Visit Faroe Islands benytter sig af i sin *Un*-videokampagne fra 2013. Jeg kom frem til, at VFI's fremstilling af Færøerne som et uberørt og uopdaget land beror på et kolonial-kontinentalt blik på øen, der giver sig til kende i en længsel efter den isolerede og sublime ø, og som samtidig skildrer øen som værende uden for den moderne verden og et centrum. Henholdsvis Norge og Danmarks besiddelse af Færøerne og landets nationale kamp for sprog og kultur demonstrerer et møde med et blik udefra, som delvist har set en værdi i det færøske sprog, og som delvist har lagt grobund under en færøsk nationalbevægelse, der kæmper for et sprog og en kultur, der adskiller sig fra den danske. Dette udefrakommende blik vidner i sig selv om øens forbindelser til omverdenen og demonstrerer således, at forestillingen om øen som isoleret er en konstruktion, der beror på en kontinental opfattelse af havet som indholdsløst. På trods af det færøske samfunds moderne udvikling, der har involveret en voksende forbindelse til udlandet, skildrer VFI alligevel Færøerne som et uberørt og uopdaget land. Dette vidner om, at der er et *tourist gaze* på Færøerne, et distinkt turistblik på øen, som ligesom den kolonial-kontinentale forestilling er præget af en længsel. Denne længsel har vist sig i et stigende antal turister på Færøerne, der på ironisk vis gør landet mindre uopdaget og uberørt, og som kan føre til en mindre autentisk oplevelse af landet. Inden for litteraturen er forestillingen om Færøerne som et isoleret land også velkendt i eksempelvis danske rejseberetninger og romaner, men da William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen i romaner som *De fortabte spillemænd* og *Barbara* præsenterer Færøerne som et land, der både ligger langt væk og er et midtpunkt i sig selv, gøres der inden for litterære skildringer op med forestillingen om Færøerne som isoleret og uden for et moderne centrum, samtidig med at der skabes en moderne fortælling om Færøerne. I VFI's videokampagne præsenteres Færøerne på lignende vis som et land, der både indeholder et traditionelt og moderne kulturliv, og som er knyttet til omverdenen via havet. Således gør

videokampagnen ikke kun brug af den kolonial-kontinentale romantiske forestilling om øen, men også en moderne forestilling, der anerkender havet som en katalysator for ølandets udvikling.

VFI's brug af romantiske og moderne skildringer af Færøerne omskibes til profit i form af turismen, som endvidere ændrer på de reelle omstændigheder i landet. I kraft af, at disse forestillinger bruges i en kommerciel sammenhæng – og dette med succes – er det værd at undersøge, hvordan VFI's markedsføring har ændret på nyere fremstillinger af Færøerne inden for det litterære og kulturelle landskab. Jeg begynder denne undersøgelse med at inddrage Timothy Morton, som kritiserer den romantiske varegørelse af naturen og kræver en gentænkning af, hvordan litteraturen skildrer naturen. VFI's bogstavelige varegørelse af Færøerne, der delvist beror på romantiske forestillinger om øen, kan i denne henseende bruges som et eksempel på Mortons tese; og dernæst bruges i min undersøgelse af nyere fremstillinger af Færøerne, der gentænker skildringen af ølandet.

Kapitel 2

Varegørelsen af den færøske natur

Timothy Morton sætter lighedstegn mellem romantik og forbrugerskisme og påpeger, at forbrugerkulturen som vi kender den i dag, har sine rødder i væksten af menneskets forbrug i 1700-tallet (Morton 111). En medfølge af denne vækst er, at bestemte steder er blevet varegjorte:

Romantic consumerism produced subjective states that eventually became technically reproducible commodities. But it also influenced the construction of maintenance of actually existing environments. Consider how Wordsworth's Lake District became the National Trust's Lake District, or the American wilderness, places you go to on holiday from an administered world. Environments were caught in the logic of Romantic consumerism (ibid. 113).

Ifølge Morton har den romantiske forbrugerskulturen – forbrugerskulturen der opstår samtidig med romantikken – skabt varegørelsen af bestemte steder og miljøer; blandt andet den engelske nationalpark Lake District. Morton mener ikke, at dette sted havde haft samme berømte status, hvis ikke det var for tekster som digter William Wordsworths (1770-1850) værk *Guide to the Lakes* (1810) (ibid. 89). Denne poetiske rejseberetning og guidebog til Lake District har skabt en romantisk forestilling om den faktiske Lake District, der i dag er et sted som flere mennesker rejser til for at opleve og er således blevet til en turistattraktion. Ifølge Morton demonstrerer dette en kapitalistisk udvikling af vores blik på naturen: "The "thing" we call nature becomes, in the Romantic period and afterward, a way of healing what modern society has damaged" (ibid. 22). Med romantikkens forestillinger om natur begynder man i kølvandet på moderniseringen og industrialiseringen af nationer og byer at betragte naturen som et tilflugtssted fra det moderne samfund. En lignende betragtning kan i denne henseende også ses i de romantiske forestillinger om Norden og øen der er blevet betragtede som modsætninger til det moderne kontinent og tættere på den rene natur. Morton redegør nærmere for det ændrede naturbegreb i sin følgende citering af sociolog, økonom og filosof Karl Marx (1818-1883): "First the labourers are driven from the land, and then the sheep arrive" (ibid. 86). Morton fastslår sammen med Marx, at kapitalismen moderniserer landet ved at tømme det for arbejdere og erstatte det med får. Den uberørte mark og jord kan se ud som levn fra fortiden og dermed fremkalde en romantisk forestilling, men er i

virkeligheden tegn på en industrialisering, der jager arbejderne ud fra landet og ind til byen. Således skaber kapitalismen rammerne for en romantisk forestilling om naturen. Formodentlig er det i denne forstand, at kapitalismen og forbrugersamfundet kan sammenlignes med romantikken og dens fremstillinger af naturen. I denne forbindelse inddrager jeg igen Guðrun í Jákupsstovu, som skriver om VFI's konstruerede fremstilling af det færøske fiskerierhverv, hvilket kan sammenlignes med Mortons iagttagelse af romantiske naturskildringer.

I begyndelsen af VFI's video ses der som nævnt en ældre mand, der sætter madding på en fiskekrog og derefter sejler ud med sin båd ("Unspoiled, unexplored, unbelievable" 0:19). Dette billede giver et indblik i færøgens traditionelle fiskeri, men ifølge í Jákupsstovu er dette et romantisk billede af fiskeriet og ikke et billede af det sande fiskerierhverv, der ellers er bærende for den færøske økonomi (í Jákupsstovu 14). Í Jákupsstovu bemærker, at det sande billede af fiskerierhvervet, der indeholder store fiskertrawlere og opdrætsringe, muligvis ikke passer ind i VFI's fremstilling af Færøerne som et uberørt og grønt land. På denne måde skildrer VFI den færøske natur ud fra de romantiske forestillinger som Morton skriver om. Denne skildring af det færøske fiskeri kan i tråd med Morton og Marx også siges at tyde på en kapitalistisk fremstilling af naturen; også selvom naturen ikke er helt tømt for mennesker i VFI's fremstilling ligesom i Marxs kritiske udsagn om marken, arbejderne og fårene. Forestillingen om, at det færøske folk tager ud og fisker sin egen fisk ligesom manden i videoen tyder alligevel på en romantisering af fiskeriet. Som nævnt er det ikke blot de traditionelle og simple leveomstændigheder, som VFI skildrer i videoen, men også moderne begivenheder og aktiviteter, og ifølge í Jákupsstovu udgør dette en paradoksal skildring af Færøerne:

A place which has the best of both worlds; A simple, untouched island country, which simultaneously enjoys the benefits of being highly developed, but lacks the messy infrastructural middleman that has to continuously maintain that level of development (ibid. 15).

Í Jákupsstovu bemærker, at Færøerne beskrives som en *best of both worlds*-nation: som en isoleret, uspolet ønation, der også er højtudviklet, men alligevel ikke indebærer det forurenende infrastrukturelle mellemed, som vedligeholder landets udvikling. Denne kritik kan siges at bemærke dobbeltperspektivet, som Færøerne skildres ud fra, og som ifølge Moberg stammer fra fortællinger af William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen. Mens Moberg skriver om denne

skildring som en moderne fortælling om et øland, der ligger langt væk og er et centrum i verden på samme tid, kritiserer i Jákupsstovu denne paradoksale forestilling om, at den færøske nation er uspoleret og moderne på samme tid. I Jákupsstovu kan på linje med Mortons økokritik siges at betragte en kapitalistisk konstrueret fremstilling af Færøerne som et land, der er uspoleret og moderne på samme tid – men uden at indeholde et forurenende, infrastrukturelt mellemlid. I Jákupsstovu påpeger, at denne urealistiske skildring bidrager til en forestilling om, at øen ikke døjer med globale problematikker som eksempelvis klimaændringer, og at den endvidere ingen påvirkning har på sit eget miljø:

Although possibly effective as part of tourist campaigns, these depictions continue a tradition of representing the spatiality of islands as remote, isolated and stagnant entities, who, guarded by their surrounding ocean, exist outside systems of connection to an outside world. The benefit of this outside existence is that it further enhances the view of islands as unaffected by global, environmental problems, for instance. Moreover, it also enhances a view of islands as agents without impact on their environmental surroundings (ibid. 15-16).

I Jákupsstovu anerkender videokampagners kommercielle brug af den kolonial-kontinentale og romantiske forestilling af øen som isoleret; og at denne kan skabe en længsel efter at rejse til øen. Hun bemærker dog på samme vis som de tidligere nævnte Ilan Kelman og James E. Randall, at forestillingen om øen som en grøn, bæredygtig og selvforsynende enhed fastholdes, når øen træder ind i en international sammenhæng, der involverer globale udfordringer (jf. kap. 1 i opgaven). VFI's romantiske og moderne fremstilling af Færøerne som værende langt væk og samtidig et moderne midtpunkt kan i tråd med i Jákupsstovu siges at skabe en urealistisk og utopisk opfattelse af øen og dens betingelser, der ikke forholder sig til det globale ansvar, der følger med, ved at træde ind i den moderne verden. Med hensyn til Mortons økokritik kan denne fremstilling siges at være kapitalistisk skruet sammen, da den både beror på en romantisk forestilling og en moderne forestilling, der stammer fra et tidspunkt, hvor Færøerne udvikler fiskerierhvervet og med den træder ind på verdensscenen og repræsenterer sig selv. Det er med andre ord både den romantiske og moderne opfattelse af Færøerne, som i dette tilfælde varegør landet; i forestillingen om, at landet både ligger langt væk, er et moderne midtpunkt og samtidig undgår at døje med globale problematikker. I en mere bogstavelig forstand varegør VFI med denne fremstilling Færøerne som et turistmål.

Turismen vækker en lokal stolthed og efterfølgende kritik

På samme vis som den kapitalistiske fremstilling af naturen har påvirket menneskets opfattelse af begrebet om natur, lader fremstillingen af Færøerne som et isoleret samt moderne land også til at have påvirket lokalbefolkningens betragtning af Færøerne i nyere tid. Dette vidner en meningsmåling fra 2019 om, som indgår i VFI's turiststrategi. I denne meningsmåling svarer mere end halvdelen af de lokale i undersøgelsen, at de er enige i VFI's slagord om, at Færøerne er *unbelievable, unspoiled* og *unexplored* ("Menna og varðveita" 6). Dette er bemærkelsesværdigt, da bygder som Saksun vidner om, at øen ikke er helt uberørt, men endda beskadiget af turismen. Således lader de virkelige betingelser i landet ikke til at påvirke den overordnede forestilling om, at landet er uberørt. Samtidig med at forestillingen om Færøerne som et uberørt land fastholdes, er der opstået en ny stolthed i landet, i og med, at der kommer en anerkendelse udefra. Jeg havde en samtale med Súsanna Sørensen, som arbejder med PR hos Visit Faroe Islands, om denne udefrakommende anerkendelse, der opstår med turismen (jf. bilag 1). Ifølge Sørensen har turismen potentiale til at ændre vores forestilling om Færøerne, og dette sker eksempelvis, når en avis som The New York Times skriver, at Færøerne er et specielt land (Lobrano 22/10-2015). Sørensen tilføjer det følgende: "Den danske forestilling om, at det regner meget heroppe, og at vi bygger for mange tunneller og dermed er for dyre, er ikke længere en gældende forestilling om det færøske samfund" (jf. punkt 2 i bilag 1). Forestillingen om Færøerne som en del af det danske kongerige og rigsfællesskab er ikke længere den dominerende, og således stammer blikket udefra i nyere tid ikke kun fra Danmark, men også Amerika og andre steder, hvorfra mennesker viser en interesse i at rejse til Færøerne. Dette medfører en ny lokal stolthed i landet, som Sørensen referer til, og som efter min vurdering – og i forbindelse med Mobergs læsning af Heinesen og Jacobsen – har rødder i skildringer af Færøerne som et land, der både kan være isoleret fra omverdenen og et moderne midtpunkt på samme tid.

I *Cultural Tourism - Global and Local Perspectives* (2007) gør professor i kulturturisme Melanie Smith i denne sammenhæng opmærksom på, at et *tourist gaze* kan medføre en lokal stolthed over et samfunds identitet, og at turismen i den forstand ikke kun medfører negative ændringer i små lokalsamfund (Richards 95). Kapstein inddrager i denne sammenhæng professor i performancestudier Barbara Kirschenblatt-Gimblett i sin bog, som på lignende vis betragter turismen som en del af et samfunds *nation-building* (Kapstein xix). Forestillingen om Færøerne som en turistdestination kan således betragtes som en positiv udvikling for den nationale stolthed over lokalsamfundet i tråd med Smith, og i tråd med Kirschenblatt-Gimblett kan denne

forestilling betragtes som en del af den færøske nationsopbygning.

Den stigende turisme har ikke kun medført en lokal stolthed, men i tråd med Isfeldts afhandling også en lokal irritation over for fremmede i landet og en bekymring for den færøske naturs tilstand. Í Jákupsstovu viser ligeledes en akademisk, kritisk tilgang til den nye lokale stolthed over Færøerne i sin afhandling. På samme vis ses der en kritik af den nye nationale stolthed inden for det kulturelle liv på Færøerne i form af den færøske podcast Amatøroyar, som de to unge mænd Bjarni Arge og Jóan Pauli Dahl Jakobsen er værter i. Arge og Jakobsen gør i denne podcast grin med forskellige aspekter af det færøske samfund og understreger i form af podcastens titel, at Færøerne – Føroyar, som landet kaldes på færøsk – er et amatørland, selvom øerne har oplevet en økonomisk vækst og et stigende antal turister i de senere år. I podcastens andet afsnit påpeger Arge og Jakobsen VFI's paradoksale reklame og formål, som jeg nedenfor har transskriberet og tilladt mig at oversætte fra færøsk til dansk:

Du betragter Færøerne som *unexplored*, og Suðuroyggjin som *unemployed*, og samtidig har du et stort ønske om at blive en del af én af verdens største virksomheder som Google Translate og Street View, og det er et paradoks. Hvis de kommer til landet og kortlægger Færøerne, er landet ikke længere *unexplored* (Arge og Jakobsen A 9:35-10:11).

I dette udsagn udpeges VFI's paradoksale stræben efter at få internationale digitale tjenester som Google Street View og Google Translate til Færøerne, så mennesker udefra kan lære sig det færøske sprog og betragte landets geografi. Når tjenester som disse gøres tilgængelige, bliver det færøske samfund ikke længere uberørt, påpeger Arge og Jakobsen, samtidig med at de bruger VFI's sproglige slagord *un-* til at gøre grin med den sydligste ø på Færøerne, Suðuroy, hvor arbejdsløsheden er højest. For at forklare baggrunden for Arge og Jakobsens udsagn har VFI i 2017 og 2018 udviklet lokalt inspirerede substitutter for de to Google tjenester Street View og Translate som et opråb til Google. VFI's tjenester går under navnene Sheepview360 ("The full story: #wewantgooglestreetview" 2018) og Faroe Islands Translate ("We Want Google Translate" 2017). VFI's opråb til Google har ført til, at Google Street View nu er tilgængeligt på Færøerne ("Google Sheepview campaign – casefilm" 2018), og således er Færøerne ikke længere gemt for omverdenen, når der er tale om digitale tjenester som Google Street View. Annika Isfeldt kommer ind på denne kortlægning af Færøerne i sin specialeafhandling, hvor hun inddrager sin samtale med udviklingskoordinator hos Visit Faroe Islands, Alda Egilstrøð. Egilstrøð fortæller Isfeldt det

følgende om VFI's kortlægning af Færøerne:

The problem is that people do not know about the existence of The Faroes, so we have to start all of our promotional videos out with a voice-over introducing the name and geographical position of The Faroes. I don't think any other country would say something like that in their promotions. France doesn't promote Paris saying: 'There is a country called France, and it has a capital which is called Paris' (Isfeldt 34).

VFI's udviklingskoordinator klargør her for VFI's fokus på at forklare Færøernes placering og henviser her til promoveringsvideoer som Google Translate, hvor der i begyndelsen fortælles, hvor Færøerne ligger ("We Want Google Translate" 0:01-00:14). Egilstrøð påpeger, at denne strategi ikke ville være nødvendig for et større, almenkendt land som Frankrig. Udover at disse opråb om at få internationale digitale tjenester til Færøerne vidner om, hvor lille landet i sandhed er fra et globalt perspektiv, kan dette opråb og disse promoveringsvideoer i tråd med Arge og Jakobsens podcast også siges at stride imod den forestilling, der til at starte med har vækket interessen for Færøerne som en distinkt turistdestination, der er uopdaget.

VFI's vekslen mellem at fremstille landet som uopdaget og samtidig fremhæve det som en del af den moderne verden demonstrerer ikke blot en varegørelse af Færøerne, men har i form af de nævnte afhandlinger og podcasten yderligere vist sig at åbne op for en akademisk og kulturel debat om, hvordan Færøerne skal betragtes. Ifølge Morton kan der gøres op med varegørelsen af naturen gennem en gentænkning af naturen som noget, der omfatter mere end dyr og træer men hele økosystemet: "It is both the set and the contents of the set" (Morton 18). Naturen er både sættet og indholdet af sættet. I tråd med Mortons opråb er det muligt at gentænke forestillingen om Færøerne, hvis skildringen af landet ikke kun giver plads til den smukke uberørte natur, men også det industrielle, forurenende mellemlid. I det følgende afsnit undersøger jeg to nyere litterære værker, der i denne forbindelse gentænker forestillingen om Færøerne ved at inddrage industrien og turismen, som indgår i landet. Denne undersøgelse er samtidig et svar på denne opgaves spørgsmål om, hvordan VFI's skildring af Færøerne ændrer på nyere skildringer af Færøerne inden for litteratur og kultur.

Litteraturen gentænker den færøske natur

Det første værk, jeg inddrager som eksempel på en gentænkning af Færø-skildringen, er det prosalyriske værk *Bølger over det høje græs*, som dansk/færøsk forfatter Rúni Weihe udgav i 2020. Værket er delt op i to afsnit: første afsnit kaldes *Fuglene* og er en lang landskabsbeskrivelse, mens andet afsnit kaldes *Vandringen* og drejer sig om et jeg; en ung mand, der rejser fra Danmark til Færøerne for at besøge sin færøske far. Naturen er i fokus gennem hele værket, som ses i landskabsbeskrivelserne i første afsnit (Weihe 11-40) og i jegets vandring i andet afsnit (ibid. 43-159). I værkets første afsnit beskrives den færøske natur således:

Fjorden er spejlblank. Fra den ene vig til den anden løber vandskorpen fra hvid til let grå, fra bunden til dens udmunding fra grøn til blå. Over fjordens midte kigger solen frem, og i et øjeblik bliver vandskorpen brudt i et lysende flimrende væv.

Ud for bygdens mole ligger en foderstation og pumper mel i opdrætsringe. Om natten anes ringenes dybde; lysstofrør lyser op mod ulmende grønt og blå, aftagende nedad fjordens bund. Og laksene ses som sammensvævende skygger (ibid. 12-13).

Ligesom i Heinesen og Jacobsens værk – og VFI's video – beskrives det altomgivende hav omkring Færøerne, og i dette tilfælde i form af fjorden, der ligger spejlblank. Vandet er stille, og vandets forskellige nuancer kommer til syne, da det løber fra den ene vig til vandskorpen. Solen kigger frem, hvilket frembringer et flimrende væv i vandet. Der fortælles derefter om en foderstation, som ligger ud for molen i bygden. Denne pumper mel i opdrætsringene, som laksene er i. Når solen går ned, ser man lysstofrørene i disse ringe lyse op mod vandet, og i dette lys ser man også skyggerne af laksene. I den første strofe beskrives den uberørte natur, og i anden strofe dukker industrien op i form af foderstationen, opdrætsringene og lysstofrøret. Denne beskrivelse af den færøske natur og havet kan siges at være en modsætning til VFI's videokampagne, da den fremstiller det reelle fiskerierhverv og ikke en ældre mand, der sætter madding på en fiskekrog. Selvom Weihes

fremstilling umiddelbart er mindre præget af romantiske forestillinger om naturen, så bliver industrien alligevel beskrevet med nogle fortegn, der forekommer romantiske og ophøjende. Opdrætsringene har en dybde, der anes om natten. Lysstofrørene lyser op mod vandet, der afslører fjordens bund. Laksene beskrives som sammensvævende skygger. Industrien, der fra et kapitalistisk og romantisk perspektiv betragtes som at gøre indtog i naturen og forurene den, beskrives hos Weihe på samme sansende måde som naturen: opdrætsringenes dybde bliver lyst op af lysstofrørene, hvilket afslører fjordens bund og får laksene til at ligne sammensvævende skygger. Således ophøjer Weihe ikke den færøske natur ved at gemme de forurenende mellemlid i den, men ved netop at beskrive disse elementer i forlængelse af naturen. På denne måde bliver industrien lige så organisk som havet og fiskene i Weihes skildring af den færøske natur. I denne sammenhæng inddrager jeg Morton, som mener, at forestillingen om den rene natur ofte står i vejen for en oprigtig anerkendelse af eksisterende arter, og at økokritikken dermed skal stræbe efter at anerkende alle disse arter og elementer (Morton 164). Ved at anerkende forurenende, industrielle elementer, som mennesket har placeret i naturen, mener jeg, at Weihe formår at inddrage alle elementer i naturen; både de uberørte og berørte. Dette kommer også til udtryk, da Weihe i samme afsnit sammenligner en gravmaskine med en fugl, i og med at maskinen ”står med næbbet nede i en nygravet grøft” (Weihe 19), og endnu senere konkluderer Weihe: ”Alle maskiner er fugle” (ibid. 35). Gravmaskinen er ligesom alle maskiner en fugl. Weihe viser sig her ikke blot at inddrage industrielle elementer i beskrivelsen af naturen, men endvidere at ligestille industri og natur: det industrielle beskrives som noget naturligt, og naturen beskrives som noget industrielt. Weihe afdækker således ikke, at den færøske natur i kraft af industrien ikke længere er uberørt, men gentænker i sin skildring, hvordan naturen betragtes i en industriel verden.

Ifølge Morton indgår mennesket altid selv i naturen i sin beskrivelse af den, og på denne måde er naturen altid berørt og opdaget i vores fremstilling af den (Morton 84). Weihe lader i sin ligestilling mellem industri og natur til at være bevidst om, at mennesket automatisk indgår i naturen i sin beskrivelse af den, og at naturen i den forstand altid er forestillet, menneskeskabt; og dermed opdaget og berørt. VFI's forestilling om, at Færøerne er uberørt og moderne på samme tid – uden at indeholde infrastrukturelle, forurenende mellemlid – gør Weihe uanset op med i sin skildring af landets natur som en forlængelse af industrien og omvendt. Denne skildring vidner om en gentænkning af den uberørte natur og den forurenende industri. Hos Weihe er naturen ikke uberørt; og industrien er ikke et element, der inddrages for at afdække øens forurenende mellemlid, men et element, der påpeger, hvordan natur og industri kan betragtes i en sameksistens.

En lignende gentænkning af det uberørte Færøerne indgår i romanen *Ø*, som dansk/færøsk forfatter Siri Ranva Hjelm Jacobsen udgav i 2016. Romanen drejer sig kort sagt om en ung kvinde, der rejser til Færøerne for at besøge sin mors familie, som bor heroppe. Ombord på flyet til Færøerne beskriver den unge kvinde, jeget, indrejsen således: ”Turen fra Kastrup til Vágur er kort, men indflyvningen føles endeløs. Fjeldet læner sig tungt mod maskinen. Det grønne fylder vinduet. Rækker ind. Jeg lukkede øjnene det sidste stykke” (Hjelm Jacobsen 22). Også i denne Færø-skildring er der tale om en udsigt over naturen, men modsat de hidtil brugte værker er der ikke tale om en havudsigt, men en udsigt over fjeldene. I *Ø* besjæles fjeldene endvidere, da de læner sig tungt mod flyet og rækker ind. Denne besjæling af naturen skriver sig på sin vis ind i en romantisk tradition, men ligesom i Weihs værk er der noget andet end romantiske beskrivelser af naturen på færde i Hjelm Jacobsens roman. Da fjeldene læner sig tungt mod flyet, opstår der et møde mellem det mekaniske og naturen, og flyet bliver således til en del af naturbeskrivelsen. Jegets oplevelse af indrejsen er i denne sammenhæng en betydningsfuld del af beskrivelsen, hvilket understreger mødet mellem natur og menneske; eller mellem natur og menneskets konstruktioner af henholdsvis mekaniske flymaskiner og forestillede naturelementer. Senere i bogen skildres mødet mellem industri og natur igen og denne gang i form af en beskrivelse af elværket på Færøerne: ”Fra elværket zigzagger store, grå rør op over fjeldet. De suger vand fra søerne på øens vestside. Et af dem flugtede med vejen. En tyk, industriel orm” (ibid. 141). Der berettes om nogle grå rør, der ligger på tværs af fjeldet og overfører vandet fra søerne til den vestlige side af øen. Ét af rørene ligger afsides og i en anden retning end de andre og udgør en tyk, industriel orm. Fjeldet beskrives endnu engang i forlængelse af industrielle elementer. Ét af disse elementer udgør derudover et naturligt element, idet et af rørene, der overfører vandet fra søerne, sammenlignes med en orm. Naturen rækker ind i flyet via fjeldene, og i denne passage rækker naturen ind i det grå rør i form af sin ligestilling med en orm. Således gør industrien ikke blot sit indtog på den færøske natur i *Ø*, men omvendt gør naturen også sit indtog på industrien og maskinerne. På samme vis som Weihe mener jeg, at Hjelm Jacobsen anerkender de industrielle elementer ved at beskrive dem i en sameksistens med naturen; og således gør hun også op med VFI’s kolonial-kontinentale og romantiske forestilling om den uberørte natur på Færøerne.

Denne skildring reflekterer i højere grad det moderne færøske samfund, som i Jákupsstovu efterspørger, og den udgør derudover et eksempel på en gentænkning af naturbeskrivelsen, som

Morton ønsker af litteraturen. Ifølge Kapstein er det i denne sammenhæng takket være øens indkapslede økologi og forestillede konstruktion som et uberørt paradis, at den fra en økokritisk vinkel er interessant at undersøge (Kapstein xxii). Fra en naturvidenskabelig og miljøforskende vinkel er øen ifølge Ian Kelman og James E. Randall i denne sammenhæng også interessant at undersøge, da den med sine isolerede betingelser kan udgøre en lille verden og således forbedre vores forståelse af, hvilke bæredygtige løsninger er rigtige for den store omverden (Baldacchino 362). Ved at betragte øens selvforsynende og bæredygtige løsninger, er det ifølge Kelman og Randall muligt at følge med denne udvikling og derefter overføre de passende løsninger til den reelle verdens håndtering af eksempelvis globale klimaændringer. Kelman og Randall betragter på samme vis som Kapstein øen som en interessant indfaldsvinkel til et akademisk studie, og dette giver mig et fingerpeg om, at forestillingen om den isolerede ø kan bruges i en sammenhæng, der undlader en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter eller varegørelse af øen; og hellere beskæftiger sig med øens isolerede betingelser fra en videnskabelig og i den forstand mere faglig vinkel. Denne vinkel kan med andre ord tænkes at åbne op for et blik på øen, der hverken ser havet som et rum for længsel eller som et rum for forbindelser til den moderne verden, men som betragter selve de isolerede betingelser i en forlængelse af øens faglige relevans for omverdenen. Kapstein, Kelman og Randalls redegørelser for øen og dens isolerede betingelser som en indfaldsvinkel til et akademisk studie kan således tyde på et blik på øen, der skiller sig fra VFI's kommercielle fremstilling af Færøerne som et uberørt, uopdaget og utroligt øland.

Jeg vender tilbage til *Ø* og *Bølger over det høje græs* for derefter at lade disse værker og det teoretiske oprids ovenfor indgå i en sammenligning som et analytisk afsæt for kapitel 3. Hjelm Jacobsen og Weihe's værker skildrer natur og industri i en forlængelse af hinanden og gør dermed op med forestillingen om den rene natur. Begge værker skildrer også turismen som en del af den færøske natur. Den synlige turisme på Færøerne får derudover jeget til at sætte spørgsmålstegn ved sin egen tilknytning til landet i begge værker. I denne henseende er det relevant at nævne det autobiografiske element, der er gældende i begge værker, da Siri Ranva Hjelm Jacobsen og Rúni Weihe ligesom William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen har en hybrid baggrund: de har færøske rødder, men skriver begge på dansk. Weihe er derudover vokset op på Færøerne. I begge værker fremhæves henholdsvis den unge kvinde og den unge mands – jegets – hybride baggrund, da denne i sin rejse til Færøerne er i tvivl om, hvorvidt hun/han er i landet som en del af turisterne eller som en del af lokalbefolkningen. I begge værker opstår der i takt med denne tvivl et opgør med

kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om Færøerne, som kommer til udtryk i henholdsvis den unge kvinde og unge mands mere objektive eller faglige fremstilling af landet. Den unge kvinde og den unge mands tvivl om sin position på Færøerne og den efterfølgende faglige, tekniske og optegnende fremstilling af øen undersøger jeg i afsnittet nedenfor. Jeg undersøger derudover denne faglige fremstilling af Færøerne som et eksempel på en skildring af øens isolerede betingelser, der undgår at skabe en kolonial-kontinental og romantiske længsel efter øen eller varegørelse af den.

Konkluderende bemærkninger

I dette kapitel har jeg undersøgt, hvilken indflydelse VFI's kommercielle fremstilling af Færøerne har haft på færøsk litteratur og kultur. I begyndelsen drog jeg en sammenligning mellem VFI's varegørelse af Færøerne og romantikkens varegørelse af naturen. Med et økokritisk afsæt kom jeg frem til, at den industrielle og kapitalistiske samfundsudvikling har skabt forestillingen om naturen som et tilflugtssted fra det moderne samfund, og at VFI's brug af den kolonial-kontinentale og romantiske forestilling om øen dermed ligger lige til højrebent. VFI varegør ikke kun Færøerne som et uberørt land, der ligger langt væk, men også som et moderne og kulturrigt land. I VFI's videokampagne fremtræder der dog ingen forurenende, industrielle elementer som tegn på landets modernitet, og således laver VFI en romantisk varegørelse af Færøerne som en utopisk nation, der slipper for at forholde sig til de globale udfordringer, der følger med at være et moderne land. VFI's fremstilling af Færøerne medfører derudover en lokal stolthed i den færøske befolkning, da det udefrakommende blik på øen ikke alene kommer fra Danmark, men er internationalt. Fremstillingen af Færøerne som et land, der er isoleret og et midtpunkt på samme tid, medfører også en akademisk og kulturel kritik, som gør opmærksom på VFI's paradoksale skildring. I nyere litterære skildringer, *Ø* af Siri Ranva Hjelm Jacobsen og *Bølger over det høje græs* af Rúni Weihe, beskrives naturen i forlængelse af de gravmaskiner, opdrætsringe og fly, der indgår i den, og således gøres der i disse værker op med den kolonial-kontinentale og romantiske forestilling om øen som et uberørt land; og endvidere med forestillingen om natur og industri som modsætninger, da de i begge værker skildres i en sameksistens. Det er blandt andet takket være øens indkapslede økologi og isolerede betingelser, at den er interessant at undersøge fra en økokritisk samt naturvidenskabelig og miljøforskende vinkel. Med sine isolerede betingelser som en relevant indfaldsvinkel til akademiske studier vidner øen om sit potentiale for en skildring, der undgår kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger. I *Ø* og *Bølger over det høje græs* ses der i denne forbindelse et opgør med de kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om øens isolerede betingelser, som i begge

værker fremtræder i form af en faglig skildring, der opstår i mødet med turismen. Dette møde og det efterfølgende opgør beretter jeg om i den følgende undersøgelse i denne opgaves sidste kapitel. I dette kapitel besvarer jeg også problemstillingens sidste spørgsmål om, hvorvidt det er muligt at lave en skildring af øens isolerede betingelser, som ikke indeholder en varegørelse, der beror på en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter øen.

Kapitel 3

Opgøret med længslen og varegørelsen

I denne undersøgelse begynder jeg igen med en inddragelse af Weihs værk, som i det følgende citat omhandler en køretur til bygden Gásadalur på Færøerne:

Før tunnelen åbnede i 2006, var dalen og bygden helt afskåret. Her er ingen havn. Der var ingen vej. Indbyggere havde dalen for sig selv. Alt har ændret sig. Nu kommer alle hertil for at fotografere vandfaldet. Det er også noget af det første, der dukker op, når du søger efter Færøerne på nettet: endeløse fotografier af vandfaldet, som styrter så smukt fra dalen og direkte ned i havet. Det er altid den samme komposition (Weihe 44).

Den forbedrede infrastruktur på Færøerne har siden 2006 forbundet Gásadalur med en tunnel til nabobygden Bøur, hvilket skaber forbindelse til den største ø på Færøerne, Streymoy. Sammen med den voksende turisme har den forbedrede infrastruktur ændret antallet af besøgende i Gásadalur. Flere mennesker besøger nu bygden for at tage billede af bygdens vandfald. På internettet er ét af de første billeder, der dukker, også af vandfaldet i Gásadalur, og den unge mand påpeger, at billedet altid er taget med den samme komposition (jf. eksempel på billede 2 i bilag 2). Passagen ovenfor klargør, hvordan den tidligere uopdagede bygd har ændret sig i takt med den stigende turisme og nu udgør en form for *tourist gaze*. Denne udvikling kan sættes i forbindelse med turismens ændring af Saksun og derudover demonstrere den magt, som en forbedret infrastruktur og en voksende turisme har over forestillingen om et sted. Set fra Mortons perspektiv kan bygdens ændrede forhold siges at demonstrere en kapitalistisk udvikling; og set fra MacCannells perspektiv kan bygden siges at demonstrere en iscenesat autenticitet, som den unge mand oplever som en pseudo-begivenhed. I passagen kan den unge mands position som lokal siges at vise sig i hans bevidsthed om bygdens ændrede forhold. Han overvejer selv at tage et billede af vandfaldet med samme komposition: ”Og måske sende det til nogen i Danmark, med en besked: Her er jeg” (Weihe 45). Med denne bevidsthed om sin egen turisme distancerer den unge mand sig fra andre turister ved at omtale de endeløse fotografier og erkende det nævnte *tourist gaze* i Gásadalur. Den unge mand påpeger dog, at *alle* kommer til Gásadalur for at tage et billede af vandfaldet, hvilket demonstrerer Súsanna Sørensens påstand om, at den udefrakommende anerkendelse smitter af på den færøske

lokalbefolkningen. Den unge mand distancerer sig i denne henseende ikke blot fra turisterne, men også fra de lokale på Færøerne. I sin distancering fra både turister og lokale udviser den unge mand en bevidsthed om bygdens *tourist gaze* og anerkender efter min vurdering, at hvis han opretholder dette *gaze* – tager det samme billede af vandfaldet – er han enten en stereotypisk turist eller en stereotypisk, lokal færing. I begge tilfælde ville han udvise en distinkt forestilling om vandfaldet, som han lader til at distancere sig fra i ovenstående passage. Den unge mand er i denne forbindelse også bevidst om, hvordan han i sin fjeldevandring udgør en bestemt type menneske. Dette beretter han om i sin udlægning af ét af farens udsagn:

Kun byfolk og turister bruger landskabet til rekreative formål. Han har aldrig brugt ordet rekreativ. Det er jeg sikker på. Måske er det noget, jeg finder på, noget jeg engang har fortalt mine venner i Danmark for at illustrere en forskel på Færøerne og Danmark, at gøre mig speciel ved at lægge ord i munden på min far (ibid. 51).

Ifølge den unge mands far er det kun byfolk og turister, der bruger fjeldene til rekreative formål. Den unge mand klargør, at faren ikke har brugt ordet rekreativ i sit udsagn, og viser overordnet i sin gengivelse af farens udsagn en bevidsthed om sin rolle som byfolk eller turist, da han drager ud på sin vandring i fjeldene på Færøerne.

På denne vandring sammenligner den unge mand sig derudover med turister et par andre gange. Dette ses eksempelvis, når han støder på nogle lokale mænd, som han kender fra folkeskolen: ”Jeg blev pludselig flov over at være der. Jeg lignede en turist (ibid. 79)”. Jeget har det ubekvemt over at lige én, der kommer udefra, i sit møde med de lokale. Senere i værket, da han befinder sig i lufthavnen, sammenligner den unge mand sig igen med turister: ”Jeg var helt ubemærket derinde, gik næsten i ét med tapetet blandt turisterne (ibid. 96)”. I lufthavnen kamoufleres den unge mand, fordi han ligner andre turister, og selv om han ikke har det ubekvemt denne gang, udviser han endnu engang en bevidsthed om at ligne en turist.

Jeg inddrager hermed *Ø* og foretager derefter en sammenlignende analyse af disse værkers skildringer af turismen som en ændring af det sociale liv på Færøerne. I *Ø* udviser den unge kvinde ligesom den unge mand i *Bølger over det høje græs* en bevidsthed om at ligne en turist uden alligevel at erkende sig som én. Dette ses for eksempel i hendes bevidsthed om sin påklædning: ”Jeg traskede af sted i min store vinterfrakke, indiskutabelt en turist” (Hjelm Jacobsen 78). Kvindens vinterfrakke afslører, at hun ligesom andre forberedte turister har klædt sig i en varm

frakke til det færøske vejr; et tøjvalg, der antageligt skiller hende fra de lokale på Færøerne. Den unge kvinde sammenligner sig i den ovenstående passage med en turist, men forekommer i den følgende passage som en lokal, da hun ikke betragter sig som en del af de andre turister: ”I gaderne mødte jeg enkelte turister, hvis demonstrative skuffelse over manglen på natteliv jeg besluttede mig for at foragte” (ibid. 138). Kvindens indblik i det færøske natteliv indikerer, at hun er mere en lokal end en turist. Derudover udviser hun i denne passage en form for stolthed over landet i sin foragt, som hun endvidere tager en beslutning om. Denne beslutning om at foragte turisternes skuffelse kan også siges at være en indikation om, at den unge kvinde har mulighed for at veksle imellem at være en stolt, lokal færing, eller en skuffet turist. Den unge kvindes bevidsthed om denne veksel kommer til syne, da hun i det følgende beskriver sit halve tilhørsforhold til Færøerne som en tredje generations udvandrer: ”Den tredje generation stumper, den er helt cool og kulturfri, eller den er halvhjemme, halvdårligsproget” (ibid. 88). I *Ø og Bølger over det høje græs* kan fortælleren siges at have et lignende dobbeltperspektiv som fortælleren i *De fortabte spillemænd* og *Barbara*, der både ser landet inde- og udefra; som en lokal og rejsende. Hos William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen bruges dette blik som det, som Moberg kalder for: ”(E)n perspektivistisk åbning og som adgang til kulturel kapital” (Moberg A 238). I disse tidligere nævnte værker kommer dobbeltperspektivet med andre ord til syne i fremstillingen af Færøerne som et land, der både er isoleret og et moderne midtpunkt på samme tid, men hos Weihe og Hjelm Jacobsen er det som om, at dobbeltblikket udgør roden til fortællerens bevidsthed om hverken at være en del af turistene eller en del af lokalbefolkningen på Færøerne; og dermed erkende sig som halvhjemme. Blikket, der ser Færøerne inde- og udefra, betragtes i *Ø og Bølger over det høje græs* i mindre grad som en mulighed for en moderne skildring af Færøerne og i højere grad som en årsag til fortællerens erkendelse af at være halvhjemme.

I forbindelse med denne erkendelse tillader jeg mig at lave en atypisk sammenligning mellem de to fortællere i *Ø og Bølger over det høje græs* og turismens fremstilling af Færøerne med inddragelse af Moberg. I *Denmark and The New North Atlantic* skriver Moberg i overensstemmelse med kulturgeografen Doreen Massey, at det ikke blot er geografien, der beror på en social konstruktion, men også det sociale liv, som beror på en geografisk konstruktion (Moberg B 188). Kortlægningen af steder ændres i form af det sociale liv, men det sociale liv ændres også i kraft af de geografiske betingelser. Jeg vender tilbage til fortælleren i *Ø og Bølger over det høje græs* og vurderer i forbindelse med Moberg og Massey, at erkendelsen af at være halvhjemme kan tyde på, at det sociale liv er ændret i takt med de forandrede betingelser på Færøerne. Fremstillingen af

Færøerne som en turistdestination, der i værkerne kommer til syne i form af turisternes skuffelse over manglende nattelev samt fotografier af vandfaldet i Gásadalur, demonstrerer en ændring af de reelle betingelser i det færøsk øsamfund. Landet bliver i tråd med MacCannells begreb til en iscenesat autenticitet – og i tråd med Masseys begreb til en ændret geografi – for fortælleren, og derfor kommer denne til at føle sig halvhjemme. Dette tyder endvidere på en oplevelse af landet, som MacCannell havde kaldt en pseudo-begivenhed. Med dette hævdes der ikke, at turismens ændring af de færøske betingelser alene vækker en følelse af at være halvhjemme hos den unge mand i *Bølger over det høje græs* eller hos den unge kvinde i *Ø*, men at denne følelse træder frem i mødet med de ændrede betingelser. På denne måde skildres Færøerne ikke som et isoleret land, der er moderne på trods af sine isolerede betingelser eller i kraft af sine forbindelser gennem havet: Færøerne skildres på anden vis som et isoleret land, der er udsat for et *tourist gaze*, hvilket fremkalder en bevidsthed om den romantiske længsel efter øen og varetagelse af den.

Turistblikket på Færøerne som et uberørt og uopdaget land beror som nævnt på kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om øen, og i *Bølger over det høje græs* fremgår den unge mands forbehold over for disse forestillinger, når han bemærker, at Gásadalur har ændret sig i takt med, at alle tager det samme billede af vandfaldet i bygden. Den unge kvinde i *Ø* er på samme vis bevidst om de romantiske forestillinger, der er knyttet til Færøerne, når hun gør rede for, at hendes rodløshed kan spores tilbage til *omman*, bedstemoren, der sammen med *abben*, bedstefaren, flyttede til Danmark under krigen. Ifølge den unge kvinde har hun nedarvet en hjemve fra abben (Hjelm Jacobsen 185), og denne hjemve skildres på sin vis, da abben som en ung mand tager imod *omman*, der er kommet med båden fra Færøerne til Danmark:

Snart skal han mærke livet i hendes lunger gennem kjolestoffet. Den rest af fjeldduft, hun har gemt til ham i vævets fine forgreninger. Hendes hår vil dufte af mos og vejrglatte sten, og han længes efter den, luften, frisk og klar som et styrtbad. Sådan tænker han på hende. I sin smallemmede krop bærer hun alt, der er hjem (ibid. 130).

Omman tager den rene, friske, færøske luft og duften af fjelde og mos med til Danmark og udgør dermed alt, der betyder hjem for abben. Denne ophøjende skildring af den færøske natur i forlængelse af kvinden – og abbens dybfølte længsel efter både kvinden og naturen – præciserer, hvorfra jegets rodløshed og hjemve stammer fra og vidner derudover om en form for kolonial-

kontinental og romantisk forestilling om den naturrige ø, der ligger langt væk. Den unge kvinde påpeger i denne sammenhæng, at abbens længsel er konstrueret af en forestilling: ”De øer, han længtes hjem efter, lå et sted uden for geografien. Jeg vidste det” (ibid. 186). I form af sin bevidsthed om, at abbens længsel efter Færøerne og sit hjem er forestillet, tyder det på, at den unge kvinde i Ø på samme vis som den unge mand i *Bølger over det høje græs* har et forbehold over for kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om Færøerne samt begrebet hjem, der her manifesterer sig som en længsel efter øen.

I form af deres bevidsthed om de romantiske ø-forestillinger undgår den unge mand i *Bølger over det høje græs* og den unge kvinde i Ø at skildre Færøerne med selvsamme forestillinger og kan i den forstand udvise et potentiale for en skildring af øen og dens isolerede betingelser, som ikke indeholder en varegørelse, der beror på en kolonial-kontinental og romantiske længsel efter øen. Den unge kvinde beskriver sig i denne sammenhæng ikke blot som halvhjemme i sin tvivl om, hvorvidt hun er en dansker eller færing: hun beskriver sig også som værende cool og kulturfri (ibid. 88-89). Betragtningen af sig selv som værende kulturfri ser jeg som et potentielt tegn på, at den unge kvinde er fri for kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger, og at hun dermed har mulighed for at skildre øen fra en objektiv og faglig vinkel.

En faglig skildring af Færøerne

Den unge kvinde i Ø udviser i det følgende citat en mere objektiv og faglig holdning til begrebet hjem i forhold til abbens tidligere nævnte romantiske forestilling om selvsamme:

Man siger så meget om, hvad hjem er. En tilstand, de mennesker man møder, den slags. Jeg tænkte, at det var noget pis. Noget kulturfremmede backpackere siger, med munden fuld af jord, af kød, mens de smasker sig gennem verden. Hjem er et toponym, tænkte jeg. Et stednavn (ibid. 164).

Ifølge den unge kvinde er hjem et toponym, et stednavn, og ikke en tilstand eller de mennesker man møder, som berejste backpackere ellers påstår. Den unge kvinde er uenig med rygsæksturisternes lomme filosofier om, at hjem er en tilstand, og hun forholder sig i højere grad objektivt og fagligt til dette begreb. Turisternes forestilling om et hjem minder i denne forbindelse om abbens kolonial-kontinentale og romantiske længsel, og således distancerer den unge kvinde sig både fra en form for

turistblik på begrebet hjem, ligesom hun distancerer sig fra den kolonial-kontinentale og romantiske længsel efter øen og hjemmet. Denne distancering fra romantiske forestillinger og længsler fører den unge kvinde til en mere faglig skildring af begrebet hjem, og gennem denne skildring konkluderer hun, at hjem blandt andet betyder Færøerne: ”Sådan hed det, sådan har det altid heddet. Hjemme på øerne. Hjem til Suðuroy. Hjemme i Sørvágur” (ibid. 164). Gennem de sproglige vendinger, som den unge kvinde bruger, når hun besøger Færøerne og de færøske bygder, hvor hun har familie, viser det sig, at begrebet hjem og forestillingen om Færøerne kommer til syne gennem en faglig og i dette tilfælde sproglig tilgang. Den unge kvinde er i tvivl om, hvorvidt hun er en del af turisterne på Færøerne eller lokalbefolkningen, men hendes sproglige instinkt afslører, at hun ikke er halvhjemme på Færøerne, men *hjemme* på øerne, Suðuroy og i Sørvágur. Gennem sin sproglige og dermed faglige skildring af hjem og Færøerne skaber den unge kvinde en forestilling om øerne, hvor hun kan kalde sig hjemme. Denne skildring kan også siges at være præget af den unge kvindes medfødte sproglige anlæg, der ligeledes afslører hendes færøske rødder. Disse rødder undgår på samme vis som den faglige tilgang at forholde sig til den unge kvindes eksistentielle tvivl om sit tilhørsforhold til Færøerne, men giver sig automatisk til kende i hendes sprog og afslører således, at hun kan betragte sig som hjemme på øen. Gennem en tilgang, der frasiger sig kolonial-kontinentale eller romantiske forestillinger, men i højere grad gør brug af faglige begreber og i dette tilfælde biologiske instinkter, formår fortælleren i *Ø* at skildre hjemmet og øen uden en romantisk længsel efter øen eller varegørelse af den. Gennem hendes færøske rødder, der giver sig til kende i det instinktive sprogbrug, kan den unge kvinde måske ikke siges at være helt fri for kulturen og kan med andre ord ikke betragtes som værende kulturfri. Jeg vurderer dog, at der overordnet set er en mindre romantisk og mere faglig tilgang til ø-skildringen i *Ø*, og denne kan sammenlignes med Kapstein, Kelman og Randalls faglige brug af øen som en indfaldsvinkel til akademiske studier. Efter min vurdering åbner denne videnskabelige tilgang til øen op for muligheden for en skildring af øens isolerede betingelser, der er fri for kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger; og med *Ø* ses der et litterært eksempel på dette.

En lignende faglig indfaldsvinkel til forestillingen om hjemmet og Færøerne giver sig til kende i *Bølger over det høje græs*, da den unge mand benytter sig af sin far og farfars viden om de færøske fjelde i sin fjeldevandring:

Jeg kunne ikke se op til fjeldene over mig. Tågen lå som en dyne over Húsafjall og Blámansfjall, Svarbakstindur og Skerðingur. Stednavne, som min far har lært mig. Jeg passerede kløfterne, Hagagjógv og Ljósagjógv; stednavne, som min farfar lærte mig, før jeg begyndte min opstigning” (Weihe 67-68).

Den unge mand er på samme måde som den unge kvinde i Ø i tvivl om, hvorvidt han er en del af turisterne på Færøerne eller lokalbefolkningen, men i denne passage vidner hans kendskab til fjeldnavne, som han har lært af sin far og farfar, om en form for tilhørsforhold til Færøerne. Den unge mands indlærte viden om færøske fjelde beror på hans færøske slægtsskab og afslører således, at han ikke er udenfor, men tværtimod har et hjem på Færøerne. Denne afsløring ses på samme vis som hos den unge kvinde i Ø, da mandens færøske rødder kommer til syne i sprogbruget og i dette tilfælde en viden om færøske fjelde, som er nedarvet. På trods af dette antydes der ikke her, at den unge mands færøske familieband alene vidner om hans tilhørsforhold til Færøerne; men hellere at det også i dette tilfælde er gennem en repeterende, teknisk og i den forstand faglig tilgang til øen, at fortælleren kan skabe en forestilling om øen, der undgår en romantisk længsel efter den; og dermed en forestilling om øen, hvor den unge mand kan betragtes som hjemme. Den unge mands faglige skildring af øen ses yderligere i form af værkets logbogsformat, der begynder i andet afsnit; *Vandringen* (ibid. 41). Gennem den unge mands logbog gives der et indblik i hans tanker om det tidligere nævnte vandfald i Gásadalur, og med logbogen gives der samtidig et indblik i fortællerens optegnende tilgang til Færø-skildringen. Denne optegnende tilgang tydeliggøres, da den unge mand i sin fjeldevandring skriver en liste over regler, som han skal forholde sig til:

1. Gå ikke lige på en stigning. Slalom dig opefter.
2. Hvis tågen kommer, så hvil. Og vent. Hvis ikke den letter, find en å. Gå efter lyden og følg den ned. Vand finder altid ned til kysten.
3. Brug varderne. Fra den ene kan du se til den næste. Hvis du ikke ser den næste, er det ikke forsvarligt at fortsætte. Læg en sten til dem, du passerer, så de ikke forsvinder.
4. Vær ikke bange for fuglene, du kan høre dem i god tid. Kast dig, hvis de dykker (ibid. 73-74).

Den systematiske liste over regler og råd, som den unge mand bruger i fjeldevandringen, vidner om en optegnende og faglig skildring af øen. Senere i bogen lader denne optegnende skildring

endvidere til at forklare den unge mands forbehold over for at bidrage til fremstillingen af vandfaldet i Gásadalur. Med dette henvises der til den unge mands holdning til fotografier, der ses i en forlængelse af logbogens liste over regler: ”22. Hold op med at tage billeder i det hele taget. Et billede fortrænger motivet, skubber det i baggrunden (ibid. 113)”. Denne regel demonstrerer på sin vis den unge mands bevidsthed om turistblikket på den færøske natur, som også eksemplificeres med vandfaldet i Gásadalur. Den unge mands redegørelse for, hvorfor han holder op med at tage billeder, kan derudover siges at indskrive sig i filosof Walter Benjamins (1892-1940) kritik af den mekaniske reproduktion. Denne kritik redegør Kapstein også for og skriver, at fotografiet ifølge Benjamin kan manipulere med virkeligheden, som den afbilleder, ved eksempelvis at fremvise noget, som ikke er synligt for det blotte øje, eller ved at placere fotografiet i en sammenhæng, som den fotograferede virkelighed ikke har adgang til (Kapstein 118). Der ligger således et manipulationspotentiale i den mekaniske reproduktion, som den unge mand bemærker i form af fotografiets tendens til at skubbe motivet i baggrunden. Den unge mand konkretiserer denne tendens i sin bevidsthed om turismens ændring af Gásadalur og på den måde også den iscenesatte autenticitet, han befinder sig i, når han selv besøger denne bygd og overvejer at tage et billede af vandfaldet. Alt i alt ses der på samme vis som i *Ø* en faglig og teknisk tilgang til forestillingen om Færøerne i *Bølger over det høje græs* i form af fortællingens optegnende skildring af den færøske natur. I denne skildring fremhæver fortælleren, at han ikke ønsker at skildre Færøerne i form af fotografier, og dette tyder også på et opgør med naturskønne billeder af bygder som Gásadalur og Saksun, der i kraft af kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger har skabt en længsel efter, en varegørelse af og et *tourist gaze* på øen.

I *Ø* og *Bølger over det høje græs* viser det sig, at den faglige – den kulturfrie og optegnende – skildring af Færøerne er en forestilling, hvor den unge kvinde og den unge mand kan betragtes som værende hjemme. Disse fortællingers faglige tilgange til hjemmet og Færøerne kan siges at udgøre litterære eksempler på skildringer af øens isolerede betingelser, der er frie for en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter øen og efterfølgende varegørelse af den. Værkernes faglige skildring af Færøerne kan i form af deres geofaglige oversigter derudover vidne om en kortlægning af øen, som jeg gør rede for og perspektiverer med i denne opgaves følgende og sidste afsnit.

Et litterært bud på en kortlægning af øen

På bogomslaget til *Bølger over det høje græs* ses der et geologisk optegnet fjeldlandskab (jf. *Bølger over det høje græs*-bogomslag eller s. 4 i bilag 2). Med denne optegnelse gives der et indblik i basaltlagene, der ligger under fjeldene, og således demonstreres der i sandhed en faglig – en geologisk faglig – skildring af de færøske fjelde på bogomslaget til Weihs værk. Denne optegnelse kan læses som en forlængelse af værkets logbogsliste og muligvis vidne om en modsætning til fotografiet, som ifølge fortælleren i værket kan skubbe motivet i baggrunden og dermed undgå at reflektere virkeligheden. I *Bølger over det høje græs* udtrykker den unge mand i denne henseende en begejstring for geografiske kort i det følgende citat: ”Jeg glæder mig til at komme af sted og bruge(r) (red.) aftenerne på at studere kortet og forestille mig dagene” (Weihe 56). I *Ø* afsløres fortællerens geofaglige interesse på lignende vis, i og med at den unge kvinde er uddannet geolog (Hjelm Jacobsen 88). I *Ø* forekommer der endnu en geofaglig detalje, da der ligesom i *Bølger over det høje græs* ses en geografisk kortoversigt over Færøerne inden i bogen (Hjelm Jacobsen 5) (eller jf. s. 3 i bilag 2). Kortet af Færøerne markerer de steder, som den unge kvinde besøger eller nævner i romanen, eksempelvis Suðuroy og Sørvágur. Kortet vidner således på samme måde som sproget om de steder, hvor den unge kvinde har tilhørsforhold, og på den måde kan den geografiske oversigt samt den detalje, der ligger i at kvinden er geolog, læses som en forlængelse af værkets optegnende og hermed geofaglige tilgang til skildringen af Færøerne.

En geografisk og geologisk skildring af det færøske øland udtrykkes på bemærkelsesvis også i det første afsnit af podcasten Amatøroyar, da de to podcast-værter er enige om at erklære det følgende om Færøerne: ”Det er meget uklart, hvad man egentlig kan sige om Færøerne, og det eneste, der er rigtig cool, som man kan sige, er at Færøerne er et *archipelago*” (Arge og Jakobsen B 14:39-14:53). På lignende vis som i Hjelm Jacobsen og Weihs Færø-skildringer tyder det på, at Arge og Jakobsen med dette udsagn gør op med romantiske forestillinger om Færøerne og i stedet konkluderer, at det specielle ved Færøerne alene beror på, at landet består af en øgruppe. I kapitel 2 gjorde jeg rede for, at der som en reaktion på VFI’s fremstilling af Færøerne som et uberørt og samtidig moderne øland er opstået en akademisk og kulturel kritik. I de litterære værker *Ø* og *Bølger over det høje græs* såvel som i podcasten Amatøroyar tyder det på, at en fremstilling, der opstår som en kritisk reaktion på den kommercielle fremstilling af Færøerne, i højere grad er optaget af ølandets geografiske og geologiske betingelser; og i mindre grad dets status som en turistdestination. Således vurderer jeg, at VFI’s succesfulde og dermed synlige brug af kolonial-

kontinentale og romantiske forestillinger i sin fremstilling af Færøerne har medført en kulturel modreaktion, som i modsætning til VFI danner en forestilling om øen, der i højere grad er faglig og faktuel.

Den optegnende og geofaglige fremstilling af Færøerne kan på trods af sit faktuelle format vidne om en konstrueret fremstilling af øen på samme måde som den romantiske og kapitalistiske fremstilling af Færøerne. I overensstemmelse med Kapstein gøres der igen opmærksom på, at geografiske oversigter også er forestillede konstruktioner (Kapstein xvi-xvii). Weihe og Hjelm Jacobsens skildring af øen vidner i denne henseende blot om en anden konstrueret forestilling om øen end den kolonial-kontinentale og romantiske forestilling; eller rettere sagt om en modreaktion og dermed følge af denne forestilling. VFI's promoveringsvideoer til Google Sheep View og Google Translate, der kortlægger den færøske geografi og det færøske sprog, kan i denne forbindelse siges at indgå i en lignende geografisk skildring af Færøerne og endvidere bruge dette i sin varegørelse af landet. Det lader på den måde til at være vanskeligt at lave en skildring, som er helt fri for en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter og varegørelse af et sted og i dette tilfælde øen. Ifølge geografen Derek Gregory, som Moberg inddrager i *Denmark and The New North Atlantic*, er der i denne sammenhæng alligevel et ønske inden for geografien om at lave en kortlægning af verden, der går hinsides postkoloniale magtstrukturer: "Geography is also about a will to remap beyond a focus on classical post-colonial power structures" (Moberg B 188-189). I forbindelse med dette ønske skimter jeg i *Ø* og *Bølger over det høje græs* et forsøg på at lave en skildring af øen, som går hinsides postkoloniale magtstrukturer. Dette ses i og med, at der til begge værkers optegnende Færø-skildringer tilføjes en skildring af øens geologiske fundament. I *Ø* ses denne skildring, da den unge kvinde understreger det følgende faktum: "Dybt under havet mødes alle landmasser (Hjelm Jacobsen 244). Ved at gøre opmærksom på de landmasser, der mødes under Jordens overflade, påpeger den unge kvinde geografens sociale konstruktioner og på sin vis også, at det i en verden – eller på en jordklode – hvor alle landmasser mødes, er irrelevant, hvorvidt øen placerer sig uden- eller inden for et magtcentrum på kontinentet.

Den geologiske optegnelse af og indblikket i basaltlagene, der ligger under de færøske fjelde på bogomslaget til *Bølger over det høje græs*, kan i denne sammenhæng også tyde på en opmærksomhed på geologien, der gør op med forestillingen om den isolerede versus centrerede ø. På denne måde skildrer Hjelm Jacobsen og Weihe øen ud fra dens geologiske betingelser og kan

siges at lave en kortlægning af øen, der er fri for postkoloniale magtstrukturer; og i denne henseende også fri for kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om øen.

I denne forbindelse inddrager jeg en sidste gang Moberg, som beretter om den vedvarende udvikling af havets ressourcer og de nye sejlruiter i Polarhavet, der efter sigende får alle kontinenter til at ligne øer, som er omringet af hav (Moberg B 185). Moberg skriver, at denne udvikling af havets ressourcer medfører en ny forestillet geografi:

The sea has come to represent the essence of the comeback of geography and, as such, a parallel to globalization. The new water world makes the sea the essence of the spherical form of the globe. This status of the sea as a new spherical form and orientation structure radically alters the relationship between center and periphery. The spherical form has centers everywhere, giving rise to a multipolar world: "because the globe is exactly what includes everything. You are in place wherever you are" (ibid. 185).

Den vedvarende udvikling af havets ressourcer har ikke blot medført en ændring af verdens periferier og centre, men har også skabt en ny forståelse af verden, som beror på havet og dermed indfanger essensen af Jordens sfæriske – det vil sige kugleformede – form. I denne sfæriske verden er alle lande altid på rette sted. Med et lignende verdenssyn, der inkluderer havet, kan det tænkes, at det er muligt at skildre øens isolerede betingelser uden kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger. Hvis havet med andre ord ikke længere defineres ud fra kontinentet, kan det tænkes, at længslen efter øen – der beror på havet, som omgiver den – forsvinder, og dermed også den efterfølgende varegørelse af øen. Den geologiske skildring af Færøerne, som ses i *Ø* og *Bølger over det høje græs*, kan på lignende vis siges at vidne om en forestillet konstruktion, hvor øen kan beskrives uden kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger. Hjelm Jacobsen og Weihe skaber ikke denne konstruktion gennem havet på samme måde som Moberg, men gennem Jordens geografiske fundament. Sejlruiterne og den efterfølgende opmærksomhed på havet, som Moberg skriver om, kan på den anden side ligeledes fortolkes som et bevis på en ny magtstruktur, hvor øer kan repræsentere sig inden for geografis rammer, da de gør sig magtrelevante gennem havets ressourcer og forbindelser. Ifølge denne logik kan *Ø* og *Bølger over det høje græs* i højere grad end forestillingen om den nye verden af hav siges at skabe en geografi, der går hinsides postkoloniale magtstrukturer, i og med at disse værker skildrer verden på dybere grunde end Jordens overflade.

De litterære værker og verdensforestillingen som Moberg skriver om, lader dog begge til at demonstrere et bud på en kortlægning af øen eller verden, som undgår optegnelsen af periferier eller centre; og hvor der dermed ingen postkoloniale magtstrukturer eller romantiske varegørelser kommer til syne. Den kolonial-kontinentale og romantiske længsel efter og varegørelse af øen tilintetgøres med andre ord både i skildringen af landmasserne, der mødes, og i skildringen af den sfæriske verden, hvor alle lande er inden for geografiens rammer. Begge skildringer påpeger i denne sammenhæng en kendsgerning, som den unge kvinde i *Ø* husker, at omman har formuleret med det følgende udsagn: ”Ingen ø er en ø” (Hjelm Jacobsen 56). Dette udsagn er formodentlig en gengivelse af den almenkendte frase: ”No man is and iland, intire of it selfe”, som John Donne skrev i 1624 (Baldacchino 3). Elizabeth McMahon og Bénédicte André bemærker med inddragelse af litteraturkritiker Gillian Beer, at Donnes frase om, at mennesket modsat øen er forbundet til omverdenen i form af sit sociale væsen samtidig vidner om, at øen i form af sine forbindelser ligesom mennesket netop er forbundet med omverdenen (Baldacchino 306). Omman kommer i denne henseende også til en lignende konklusion, da hun fastslår, at ingen ø er en ø; at øen er forbundet til resten af verden, og at øen dermed er en forestillet konstruktion. Med denne erklæring skaber den unge kvinde sammen med omman en forestilling om øen, hvor hun kan erkende den som sit hjem, i og med at den i sandheden ikke eksisterer, idet alle landmasser mødes dybt under havet. Således åbner den geologiske skildring af ølandet op for en skildring eller kortlægning af øen i en verden eller på en Jord, hvor ingen synlige postkoloniale magtstrukturer giver sig til kende. I denne skildring udgør havet hverken et rum for længsel efter øen eller en forbindelse mellem øen og den moderne omverden. I dette litterære bud på en kortlægning af øen udgør den isolerede ø imidlertid en del af landmassen, som ligestiller den med kontinentet og omverdenen.

Konkluderende bemærkninger

Dette sidste kapitel har undersøgt, hvorvidt det er muligt at skildre øen og dens isolerede betingelser uden at fremkalde en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter øen eller varegørelse af den. Øens indkapslede økologi og dens konstruktion som et uberørt paradys gør den fra en økokritisk og naturvidenskabelig vinkel interessant at undersøge, og denne vinkel kan derudover tyde på en potentiel skildring, der er forladt for en længsel efter eller varegørelse af øen; i og med at den ikke beror på en romantik-kapitalistisk eller kolonial-kontinental forestilling. I værkerne *Ø* og *Bølger over det høje græs* ses det økokritiske blik på ølandet gennem et opgør med forestillingen om et uberørt Færøerne, og gennem værkernes optegnende og faglige tilgang til ø-skildringen ses der

derudover en fremstilling af den isolerede ø, som undgår at skabe en længsel efter eller varegørelse af den. I begge værker erkender fortælleren sig hverken som en del af turisterne på Færøerne eller som en del af lokalbefolkningen. Fortælleren oplever på den måde landet som en iscenesat autenticitet og forestillet geografi, som denne undgår at erkende sig hjemme i. Denne erfaring af Færøerne og de romantiske længsler og turistblikke, der er knyttede til landet, fører i begge værker fortælleren til at lave en skildring af landet, som i højere grad er faglig og optegnende. Med denne faglige skildring kan fortælleren afdække den romantiske forestilling om øen og dermed skabe en forestillet geografi, hvor denne kan kalde sig hjemme. Denne forestillede geografi, som i højere grad er optaget af Færøernes geografiske og geologiske betingelser, ses også inden for det kulturelle landskab på Færøerne, idet podcasten Amatøroyar for eksempel påpeger, at Færøerne er et specielt land alene af den årsag, at landet består af en øgruppe. Således kan den geofaglige ø-skildring siges at udgøre en kulturel modreaktion på VFI's fremstilling af Færøerne som et uberørt, uopdaget og utroligt land. På trods af sit faglige og faktuelle format vidner denne geofaglige skildring også om en konstrueret fremstilling af Færøerne, da geografiske oversigter også er forestillede konstruktioner. Inden for geografien er der dog et ønske om at kortlægge verden uden synlige postkoloniale magtstrukturer, og en lignende kortlægning af øen kan skimtes i det geologiske aspekt i *Bølger over det høje græs* og *Ø*. Via geologiske optegnelser og en erkendelse af, at alle landmasser mødes dybt under havet, ses der i begge værker en påmindelse om, at den isolerede ø i grunden ikke eksisterer, da alle landmasser er forbundet under Jordens overflade. På den måde giver disse værker et litterært bud på en kortlægning af øen, der undgår synlige postkoloniale magtstrukturer og dermed også undgår kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger. Der afsløres således, at øen og dens isolerede betingelser er på jævne fødder med kontinentet; at øen er en forestillet konstruktion, og at ingen ø er en ø.

Konklusion

Jeg har i denne specialeafhandling konkluderet, at det litterære opgør med Færøerne som et uberørt, uopdaget og utroligt land kan vidne om, at turismen som en ny økonomi i landet på samme måde som fiskerierhvervet i det 20. århundrede lægger grobund for nye skildringer af øen. Opgaven har demonstreret, at litteraturen i en dialog med kommercielle, historiske og kulturelle forestillinger om Færøerne kan gentænke forestillingen om det færøske samfund, der i længere tid er blevet skabt af et blik udefra. På denne måde viser litteraturen sig som en generativ kraft, der kan afdække kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om et samfund og dermed gøre op med dem.

I kapitel 1 kom jeg frem til, at VFI's fremstilling af Færøerne som et uberørt, uopdaget og utroligt land beror på en kolonial-kontinental forestilling, der betragter øen som værende langt væk i kraft af et syn på havet som et indholdsløst sted. I en teoretisk sammenligning med McMahon, André og Baldacchino – og med inddragelser af Deleuze – fastslog jeg, at øen fremkalder en kontinental længsel, som forklarer ønsket om at kolonisere øer. Færøerne har både været i Danmark og Norges besiddelse, hvilket kan forklare et kolonial-kontinentalt blik på landet. Jeg berettede med inddragelse af Sølvará om, at disse historiske betingelser vidner om et udefrakommende blik på øen, i og med at Færøernes nationale kamp for sprog og kultur blandt andet består af en dansk interesse for sproget og en nationalkamp, der finder sted i København. På trods af, at det færøske samfunds moderne udviklinger under anden verdenskrig beror på havets ressourcer og dermed kalder på en gentænkning af øen som en isoleret enhed, skildrer VFI Færøerne som et uberørt og uopdaget land. Denne skildring tyder i tråd med Urry og Larsens begreb på, at der er etableret et turistblik, *tourist gaze*, på Færøerne, der beror på en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter øen. Længslen giver sig til kende i det stigende antal turister på Færøerne, som paradoksalt ændrer landets betingelser med hensyn til at være uberørt og uopdaget. Landets iscenesatte autenticitet medfører en oplevelse af landet som en pseudo-begivenhed, som lokalsamfundet i Saksun bemærker, og som ligeledes er blevet kritiseret inden for det akademiske og kulturelle landskab. Med inddragelse af Moberg kom jeg frem til, at danske rejseberetninger og romaner har skildret Færøerne som et isoleret land, men at dansk/færøske forfattere som William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen gør op med denne unuancerede skildring ved at lave en moderne skildring af øen, der ser øen ude- og indefra, og som dermed ikke kun beskriver øen som at ligge langt væk, men som også betragter øen som et midtpunkt i verden. I VFI's videokampagne bemærkede jeg i denne forbindelse ikke kun en kolonial-kontinental og romantisk fremstilling af den uopdagede og

uberørte ø, men også en fremstilling af denne som en moderne nation, der både indeholder et traditionelt og moderne kulturliv og dermed anerkender havet som en forbindelse til den moderne verden. I det store og hele var svaret på problemstillingens første spørgsmål, at VFI både gør brug af kolonial-kontinentale, romantiske og moderne skildringer af øen i sin *Un*-kampagne og på den måde fremstiller og varegør Færøerne som et utopisk øland.

I kapitel 2 undersøgte jeg nyere fremstillinger af Færøerne med inddragelse af Mortons ønske om en gentænkning af naturskildringer, der undgår romantiske varegørelser. Denne undersøgelse gik jeg derudover ind i med en lignende kritisk tilgang som i Jákupstovu til VFI's utopiske portrættering af Færøerne. I min kobling mellem Morton og i Jákupsstovu kom jeg frem til, at den industrielle og kapitalistiske samfundsudvikling ikke blot har lagt grobund for fremstillingen af øens uberørte natur, men også for fremstillingen af øen som en moderne nation, der slipper for at forholde sig til globale problematikker så som klimaændringer. Med denne økokritiske tilgang bemærkede jeg, at naturen og industrien i de nyere litterære værker, *Ø* af Siri Ranva Hjelm Jacobsen og *Bølger over det høje græs* af Rúni Weihe, beskrives i en forlængelse af hinanden. På den måde ses der i disse værker et opgør med en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter øen og endvidere med forestillingen om natur og industri som modsætninger. Jeg kom sammen med Kapstein frem til, at øen i denne henseende viser sig at være interessant at undersøge fra en økokritisk vinkel i kraft af dens indkapslede økologi og forestillede konstruktion som et uberørt paradys. Med sine isolerede betingelser udgør øen også en relevant indfaldsvinkel for naturvidenskabelige og miljøforskende studier. I en iagttagelse af det videnskabelige blik på øen betragtede jeg muligheden for en forestilling om øen, der undgår en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter eller varegørelse af den.

I opgavens tredje og sidste kapitel undersøgte jeg denne mulighed gennem en analyse af værkerne *Ø* og *Bølger over det høje græs*. Fortælleren oplever i begge værker Færøerne som en iscenesat autenticitet og forestillet geografi, hvor denne undgår at erkende sig hjemme. Denne fremmedgørelse opstår i mødet med de ændrede betingelser i ølandet, som beror på den voksende turisme i landet. Fortælleren er i begge værker bevidst om de kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger, der er knyttet til landet, og som manifesterer sig i henholdsvis et *tourist gaze* på bygden Gásadalur og i en emigrants romantiske længsel efter et hjemland, der er forestillet. Denne bevidsthed om de tilknyttede forestillinger til begrebet hjem og landet Færøerne medfører i begge fortællinger en i højere grad teknisk, optegnende og faglig skildring af landet. Med denne faglige øskildring skaber fortælleren i *Ø* og *Bølger over det høje græs* en forestillet geografi, hvor denne kan

kalde sig hjemme og undgå at erfare Færøerne som en pseudo-begivenhed. Således ses der ikke kun en gentænkning af den uberørte natur i disse værker, men også en faglig tilgang til fremstillingen af den isolerede ø, der undlader at skabe en længsel efter eller varegørelse af den; og som på den måde gør op med disse. VFI's fremstilling af den uberørte, uopdagede og utrolige ø har ifølge denne logik skabt en modreaktion, der litterært giver sig til kende i en faglig og teknisk skildring af landet. Denne skildring vidner stadig om en forestillet konstruktion af Færøerne, men i *Ø* og *Bølger over det høje græs* lader der endvidere til at være en bevidsthed om denne konstruktion. Begge værker påpeger i form af deres geologiske afdækninger af øen, at alle landmasser mødes dybt under havet. Med denne afdækning af øens ikke-eksisterende isolerede betingelser giver *Ø* og *Bølger over det høje græs* et bud på en kortlægning af øen, som undgår en kolonial-kontinental og romantisk længsel efter øen og varegørelse af den; og som i den forstand er hinsides postkoloniale magtstrukturer.

Denne opgave demonstrerer som nævnt litteraturens generative kraft, der kan afdække og gøre op med kolonial-kontinentale og romantiske forestillinger om et øsamfund. Med denne konklusion placerer denne specialeafhandling sig i østudiets tværfaglige kontekst, i og med at jeg heri har brugt øen – Færøerne – som en indfaldsvinkel til en litteraturanalytisk og især økokritisk undersøgelse. Med denne undersøgelse har jeg fastslået, at den nye ø-skildring, som kommer til syne i *Ø* og *Bølger over det høje græs*, både vidner om en ny turismebaseret økonomi på Færøerne samt nyere forestillinger om verdenshavet. Udfaldet af denne undersøgelse af øens tilknyttede forestillinger tyder på, at øen i østudiets ånd hermed har udgjort et laboratorium for en litterær udforskning, der potentielt kan overføres til andre skildringer og således afdække øvrige postkoloniale magtstrukturer i verdensfremstillingen.

Litteraturliste

Al litteratur udgør: 4.726 normalsider.

Anvendt litteratur (video, podcast og bilag inkluderet): 2.086 normalsider.

Baggrundslitteratur: 2.640 normalsider.

Anvendt litteratur

Baldacchino, Godfrey (red.): *The Routledge International Handbook of Island Studies*.
Routledge (2018)

- 480 normalsider

Heinesen, William: "Første sats, hvori spillemændene og deres familie og vennekreds præsenteres". *De fortabte spillemænd*. Gyldendal, Nordisk Forlag A.S., 6. oplag, s. 9, 1967 (1950)

- 1 normalside

Hjelm Jacobsen, Siri Ranva: Ø. Lindhardt og Ringhof, 1. udgave, 1. oplag (2016)

- 210 normalsider

Isfeldt, Annika Solveig Hedegaard: "'Europe's Best Kept Secret': Negotiating and Narrating the Past and Present of the Postcolonial Faroes in the Context of International Tourism". M.Sc. Thesis, classic model, Københavns Universitet (2020)

- 80 normalsider

Í Jákupsstovu, Guðrun: "'But I love you Faroes, you loser" A cultural analysis of space, affect, commodities and island representations". MA Thesis Comparative Cultural Analysis, University of Amsterdam (2019)

- 50 normalsider

Ísleifsson, Sumarliði R.: "Imaginations of National Identity and the North." *Iceland and Images of the North*. Presses de l'Université du Québec, s. 3-18 (2011)

- 15 normalsider

- Jacobsen, Jørgen-Frantz: "Fortuna". *Barbara*. Gyldendal, Nordisk Forlag A/S, 5. udgave, 2. oplag, s. 5, 1997 (1939)
- 1 normalside
- Kapstein, Helen: *Postcolonial Nations, Islands, and Tourism - Reading Real and Imagined Spaces*. Rowman and Littlefield International (2017)
- 169 normalsider
- Lobrano, Alexander: "The Next Great Scandinavian Destination". Webartikel: <https://www.nytimes.com/2015/10/22/t-magazine/denmark-faroe-islands-travel.html>, sidst besøgt 20/5-21 (22/10-2015)
- 2 normalsider
- "Menna og varðveita. Ein menningarætlan fyri ferðavinnuna fram ímóti 2025": Visit Faroe Islands-udviklingsplan: <https://visitfaroeislands.com/vinna/um-okkum/tidindi/menningaraetlan-fyri-ferdavinnu-loegd-fram-i-dag/>, sidst besøgt 3/3-21 (2019)
- 15 normalsider
- Moberg (A), Bergur Rønne: "Fra 'nation building' til 'destination building'". *Radierende felter - Prosaens litterære laboratorium*. Multivers, 1. oplag, 1. udgave, s. 200-243 (2021)
- 40 normalsider
- Moberg (B), Bergur Rønne (m.fl.): "The Blue Atlantic: North Atlantic Imagined Geographies". *Denmark and the New North Atlantic – Narratives and Memories in a Former Empire*. Vol. 1, Aarhus University Press, s. 181-249 (2020)
- 70 normalsider
- Morton, Timothy: *Ecology Without Nature – Rethinking Environmental Aesthetics*. Harvard University Press, 2009 (2007)
- 200 normalsider

Richards, Greg (red.): *Cultural Tourism - Global and Local Perspectives*. The Haworth Hospitality Press (2007)
- 330 normalsider

Semetsky, Inna: "Becoming-Other: developing the ethics of integration". *Policy Futures in Education*. University of Newcastle, Australia, volume 9, no. 1:
<http://dx.doi.org/10.2304/pfie.2011.9.1.138>, s. 138-144 (2011)
- 6 normalsider

Sølvará, Hans Andrias: *Færøerne efter freden*. Aarhus Universitetsforlag (2020)
- 50 normalsider

Thisted, Kirsten og Gremaud, Ann-Sofie N.: "Foreword". *Denmark and The New North Atlantic – Narratives and Memories in a Former Empire*. Vol. 1, Aarhus University Press, s. 11-15 (2020)
- 4 normalsider

Urry, John og Larsen, Jonas: *The Tourist Gaze 3.0*. Sage Publications, 9. udgave, 2011 (1990)
- 239 normalsider

Weihe, Rúni: *Bølger over det høje græs*. Rosinante, 1. udgave, 1. oplag (2020)
- 120 normalsider

Video og podcast

Arge, Bjarni og Jakobsen, Jóan Pauli Dahl (A): "Partur II - ALS, Jógvan Skorheim, offshore-typan". Amatøroyar: <https://www.patreon.com/posts/partur-ii-als-41123726>, sidst besøgt 2/5-21 (2020)
- ¼ normalside

Arge, Bjarni og Jakobsen, Jóan Pauli Dahl (B): "Partur I - Betri Banki, SALT, 7.000 føroyingar deyvir". Amatøroyar: <https://www.patreon.com/posts/partur-i-betri-7-41122775>,

sidst besøgt 22/5-21 (2020)

- ¼ normalside

”Google Sheepview campaign – casefilm”: Visit Faroe Islands promoveringsvideo, casefilm:

<https://www.youtube.com/watch?v=juijDAf96II&t=9s> (2018)

- ¼ normalside

”The full story: #wewantgooglestreetview”: Visit Faroe Islands promoveringsvideo,

SheepView360: https://www.youtube.com/watch?v=P2lclIm_gtA, sidst besøgt 3/5-21

(2018)

- ¼ normalside

”Untouched, Unexplored, Unbelievable”: Visit Faroe Islands *Un*-videokampagne:

https://www.youtube.com/watch?v=okKiWf_oZVI, sidst besøgt 19/5-21 (2013)

- 2 normalside

”We Want Google Translate”: Visit Faroe Islands promoveringsvideo, Google Translate:

<https://www.youtube.com/watch?v=ISKsJshybZ8>, sidst besøgt 3/5-21 (2017)

- ¼ normalside

Bilag

1: Samtale med Súsanna Sørensen, arbejder med PR hos Visit Faroe Islands (12/2-2021)

- ½ normalside

2: Billeder af Saksun, Gásadalur, bogomslag til *Bølger over det høje græs* og billede af kortoversigt i Ø

- ¼ normalside

Baggrundslitteratur

- Bom, Anne Klara: "Where fiction really exists: The staging and experience of authenticity in the literary icon-city". *Aktuel forskning: Institut for kulturvidenskaber*. Webudgave, særnummer, s. 1-51 (december 2015)
- 11 normalsider
- Cohen, Margaret: *The Novel and the Sea*. Princeton University Press, 2. oplag, 2013 (2010)
- 300 normalsider
- Heinesen, William: *De fortabte spillemænd*. Gyldendal, Nordisk Forlag A.S., 6. oplag, 1967 (1950)
- 275 normalside
- Ingvordsen, Martine: "Poesiens Forgemak? Nogle overvejelser omkring forfattermuseer i et litterære perspektiv". *Bogens Verden 2*, s. 41-46 (2008)
- 5 normalsider
- Jacobsen, Jørgen-Frantz: *Barbara*. Gyldendal, Nordisk Forlag A/S, 5. udgave, 2. oplag, 1997 (1939)
- 250 normalside
- Lew, Alan A., Hall, Michael C. og Williams, Allan M. (red.): *A Companion to Tourism*. Blackwell Publishing (2004)
- 619 normalsider
- Moberg, Bergur Rønne (red.): *Radierende felter - Prosaens litterære laboratorium*. Multivers, 1. oplag, 1. udgave (2021)
- 240 normalsider
- Moberg, Bergur Rønne: "Place and Translation. Perspectives on Geomodernism and Periphery in William Heinesen's *Laterna Magica*". *Scandinavian Studies*, vol. 84, no. 2, s. 191-206 (2012)
- 16 normalsider

Morton, Timothy: *Dark Ecology*. Columbia University Press (2016)

- 150 normalsider

Sørensson, Anna: *Can Tourism Be Sustainable? Service Experiences from Tourism. Destinations in Europe*. Åbo Akademi University (2014)

- 80 normalsider

Shackel, Paul A.: "A snapshot of tourism in Greenland". *International Journal of Heritage Studies*, vol. 17, no. 1, s. 81-88 (2011)

- 7 normalsider

Squire, Shelagh J.: "The Cultural Values of Literary Tourism". *Annals of Tourism Research*. University of Alberta, Canada, vol. 21, s. 103-120 (1994)

- 117 normalsider

Thisted, Kirsten og Gremaud, Ann-Sofie N. (red.): *Denmark and the New North Atlantic – Narratives and Memories in a Former Empire*. Vol. 1-2, Aarhus University Press, (2020)

- 570 normalsider